

jaarverslag 2004

VOORWOORD

Toch een beetje hoopvol

Het milieu heeft onder het kabinet Balkenende geen enkele prioriteit. Daarvoor waarschuwde Milieudefensie al bij de verkiezingen. Zélf s nu overduidelijk is dat roet onze lucht verpest, wil het kabinet vasthouden aan de aanleg en verbreding van tal van wegen. Daardoor worden de problemen alleen maar groter. Geen wonder dat Nederland in de Environmental Sustainability Index van de Universiteiten van Yale en Columbia in vier jaar tijd van plaats twaalf is geduikeld naar een gedeelde veertigste plek (met Mali). Gelukkig kan ik hier tegenover namens Milieudefensie een reeks positieve 'wapenfeiten' zetten. Bovendien kan ik u een vernieuwd jaarverslag voorleggen, met daarin voor het eerst ook een uitgebreid maatschappelijk jaarverslag.

Dit maatschappelijk jaarverslag is ons antwoord op de – terecht – roep aan het adres van goede doelen om meer transparantie en maatschappelijke verantwoording. U zult mij niet horen zeggen dat het al perfect is. Maar het is een mooi begin. Milieudefensie doet het in veel opzichten lang niet slecht. Zo staat nu ook eens op papier dat er bij Milieudefensie fors meer vrouwen werken dan mannen (75 om 54). En dat de vrouwen ook op managementniveau in de meerderheid waren (tien om acht). Daar kun je mee aankomen. Ons interne milieubeleid ziet er, natuurlijk zou ik bijna zeggen, niet slecht uit. Al zijn er hier en daar verbeteringen mogelijk. En het ziekteverzuim verdient meer aandacht. En dat is dan weer goed aan zo'n maatschappelijk jaarverslag, want u kunt volgend jaar controleren of we erin zijn geslaagd die verbeteringen te realiseren.

Kyoto

Behalve veel slecht nieuws, kende 2004 ook een milieusucces. Het Kyoto-protocol werd door Rusland geratificeerd en kon daardoor eindelijk in werking treden. Natuurlijk is dit verdrag niet meer dan een kruimel in de strijd tegen klimaatverandering en moeten we nog maar afwachten of het een vervolg krijgt. De eerste gelegenheid daartoe, de VN-klimaatconferentie in Buenos Aires in december 2004, draaide helaas uit op een complete mislukking. Maar toch, het is een begin en dat stemt (een beetje) hoopvol. Verder is in 2004 helaas veel bij het oude gebleven. We hebben nog altijd een regering met een schrijnend gebrek aan affiniteit met het milieu. En we zullen het nog vier jaar met de Amerikaanse president Bush moeten doen. Over zijn 'affiniteit' met het milieu hoef ik u niets te vertellen. Nieuw en verontrustend in 2004 waren berichten uit de wetenschap. Berichten die ons vertellen dat de opwarming van de aarde sneller gaat en veel schadelijker kan uitpakken dan aanvankelijk werd gedacht. En berichten in de vorm van satellietbeelden, die aantonen dat de

lucht boven Nederland de ongezondste in Europa is. Tegen de tijd dat u dit leest is Milieudefensie volop campagne aan het voeren voor maatregelen om de lucht boven Nederland schoner te maken.

Wapenfeiten

Ik kondigde al aan, dat Milieudefensie tegenover het slechte milieunieuws gelukkig een reeks positieve 'wapenfeiten' kan plaatsen. Wat dacht u bijvoorbeeld van de verlaging van de maximumsnelheid tot 80 kilometer per uur op diverse stadssnelwegen die mede dankzij de inspanningen van Milieudefensie tot stand kwam? Goed nieuws voor de omwonenden, want deze maatregel leidt tot minder lawaai en uitlaatgassen en verbetert de doorstroming van het verkeer. Zoals u verderop in dit jaarverslag kunt lezen, is het daarmee voor Milieudefensie overigens nog lang niet gedaan.

In 2004 heeft Milieudefensie, in samenwerking met Stichting Natuur en Milieu en Goede Waar & Co, met succes de aanwezigheid van gifresten op groente en fruit op de kaart gezet. De campagne leidde tot een stevig debat in de media met de Voedsel en Waren Autoriteit en het Centraal Bureau Levensmiddelenhandel. Met supermarktketen Lidl werd een akkoord bereikt om gifresten aan te pakken. Dat heeft inmiddels geresulteerd in een uitgebreid onderzoek- en analysesysteem.

Ook rond de Nota Ruimte deed Milieudefensie van zich spreken. We zijn er weliswaar niet in geslaagd minister Dekker (VROM) op andere gedachten te brengen, maar we hebben door een interessante coalitie met het Amsterdamse architectenbureau Tangram laten zien dat de open ruimte gespaard kan worden door veel slimmer te bouwen. Met onderzoek van TU-Delft en STOGO toonde Milieudefensie bovendien overtuigend aan, dat de ruimteclaim van minister Dekker voor nieuwe bedrijventerreinen fors omlaag kan.

FOTO: RICK KEUS

En wat dacht u van deze onverwachte coalitie: de Vereniging van Nederlandse Houtondernemingen, Greenpeace, Milieudefensie, de Interkerkelijke organisatie voor ontwikkelingssamenwerking (ICCO), de International Union for the Conservation of Nature en het Wereld Natuur Fonds. In een gezamenlijke verklaring riepen zij de Nederlandse regering en de Europese Unie op wetgeving te ontwikkelen die de import van illegaal hout verbiedt. Dat is een cruciale stap naar duurzaam bosbeheer.

Hoopvol is, dat we bij al ons werk steun kregen van een recordaantal mensen. Ze lieten de EU hun ongerustheid blijken over de klimaatverandering, protesteerden tegen genetisch gemanipuleerde maïs bij de Wereldhandelsorganisatie (WTO), lieten hun verontrusting blijken over de Nota Ruimte, kochten een stukje grond van het Brabants Broek, stuurden gele kaarten naar supermarkten die groente en fruit met teveel gif verkopen, en nog veel meer. Ook het aantal mensen dat ons financieel steunt, groeide. Beslist een goed teken.

*Nel van Dijk,
Voorzitter van Milieudefensie*

Inhoud

A ALGEMEEN	4
Inleiding	4
Visie en werkwijze	4
Rechtsvorm en organisatiestructuur	5
Autonomie lokale afdelingen	5
B BESTUURSVERSLAG	7
Campagnes	7
Overleggen	12
Internationaal netwerk	13
Vereniging	13
C MAATSCHAPPELIJK VERSLAG	16
Sociaal beleid	16
Inspraak en besluitvorming	19
Intern milieubeleid	20
Fondsenwervings- en sponsorbeleid	22
Externe communicatie	24
Actievoeren	25
Omgang met bedrijven: opposenten	26
Omgang met bedrijven: samenwerking	26
Omgang met overheid en politiek	27
Samenwerking met collega-organisaties	28
D FINANCIËEL VERSLAG	31

A ALGEMEEN

- **Inleiding**
- **Visie en werkwijze**
- **Autonomie lokale afdelingen**
- **Rechtsvorm en organisatiestructuur**

Inleiding

Begin 2004 weerklonk de roep in de samenleving om transparantie van goede doelen en maatschappelijke organisaties en werd kritiek geuit op het ontbreken van gedragscodes. Dat werd gevolgd door een discussie over het ontbreken van maatschappelijke jaarverslagen. Milieudefensie besloot die zaken te combineren in een maatschappelijk verslag dat deel uitmaakt van dit jaarverslag.

Voor de opzet van het maatschappelijk verslag heeft Milieudefensie contact opgenomen met andere maatschappelijke organisaties die zijn aangesloten bij het MVO-Platform (een netwerk van Nederlandse maatschappelijke organisaties die actief zijn op het gebied van Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen). Dit leverde een lijst met onderwerpen op die aan bod kunnen komen in een maatschappelijk jaarverslag. Hieruit hebben we een selectie gemaakt van de onderwerpen die specifiek voor Milieudefensie relevant zijn.

Milieudefensie heeft bovendien de gelegenheid aangegrepen om de opzet van het huidige jaarverslag te evalueren. Dit leidde tot een nieuwe opzet. We komen jaarlijks uit met een kleurrijk en rijk geïllustreerd jaaroverzicht voor al onze leden en donateurs, waarin we in het kort verslag doen van onze belangrijkste activiteiten. Dit overzicht verschijnt al in februari. Daarnaast verschijnt er een uitgebreid jaarverslag (dat ligt nu voor u) dat m.n. bedoeld is voor collega-organisaties en subsidiegevers, maar natuurlijk ook voor leden en andere belangstellenden. Het bevat het bestuursverslag, het financieel verslag en het maatschappelijk verslag. Dit officiële jaarverslag wordt tijdens de Algemene Ledenvergadering (ALV) in juni vastgesteld. Beide publicaties worden ook op de website van Milieudefensie aangeboden (www.milieudefensie.nl).

Dit jaarverslag over 2004, met name het maatschappelijk verslag, zien we als een test. Hoewel de zaken die erin aan de orde komen altijd al de aandacht hebben, is het voor het eerst dat we er ook verslag van doen. Ook wij moeten dus wennen aan deze nieuwe, uitgebreide verslaglegging. Wij zijn daarom erg benieuwd naar uw reactie op dit jaarverslag.

Visie en werkwijze

Milieudefensie wil een duurzame, schone wereld waarin het goed toeven is, en waarin het draagvermogen van de aarde volledig wordt gerespecteerd en ten goede komt aan de gehele wereldbevolking.

Milieudefensie streeft het volgende toekomstbeeld na: De natuurlijke rijkdommen van de aarde zijn op efficiënte wijze ingezet ten behoeve van de gehele wereldbevolking met een rechtvaardige verdeling van de beschikbare milieugebruiksruimte voor een ieder. Voldoende grondstoffen, energie en natuurwaarden blijven beschikbaar voor vele toekomstige generaties. Hergebruik, minimale emissies, herwinbare energie en natuurbehoud zijn algemeen aanvaarde basisprincipes. De materiële welvaart heeft een niveau waarop een prettig en veilig leven gegarandeerd is zonder dat mens en milieu ondergeschikt zijn aan de economie. Met milieu, levende natuur en natuurlijke hulpbronnen wordt verantwoord en respectvol omgegaan.

Milieudefensie tracht dit te verwezenlijken door:

- helder te maken dat een structurele oorzaak van milieubederf en uitputting van grondstoffen gelegen is in een te eenzijdige gerichtheid op vrije markt en economie; en wervende, realistische correcties hierop naar voren te brengen

- met het uitdragen van standpunten en stellingnamen weliswaar helder positie te kiezen, maar altijd gericht op het behalen van resultaat en op beïnvloeding van het maatschappelijk debat
- samen met mensen effectieve druk en hindermacht te ontwikkelen op die plekken in de samenleving waar de beslissingen vallen
- vanuit de ecologische invalshoek van duurzaamheid ook oog te houden voor de daarmee verweven maatschappelijke en sociale aspecten
- mensen inzake de milieuproblematiek te mobiliseren op zowel hun verantwoordelijkheid voor de toekomst als een gevoel van urgentie en eigenbelang; en overstijgende en/of abstracte milieuproblemen te vertalen naar de betekenis ervan voor de mens in zijn eigen leefomgeving
- te stimuleren dat onderzoek naar en analyse van milieuproblemen en mogelijke oplossingen blijft plaatsvinden, en de kennis hierover te verspreiden.

Bovenstaande visie en werkwijze werden vastgesteld tijdens de Algemene Ledenvergadering van 20 november 2004.

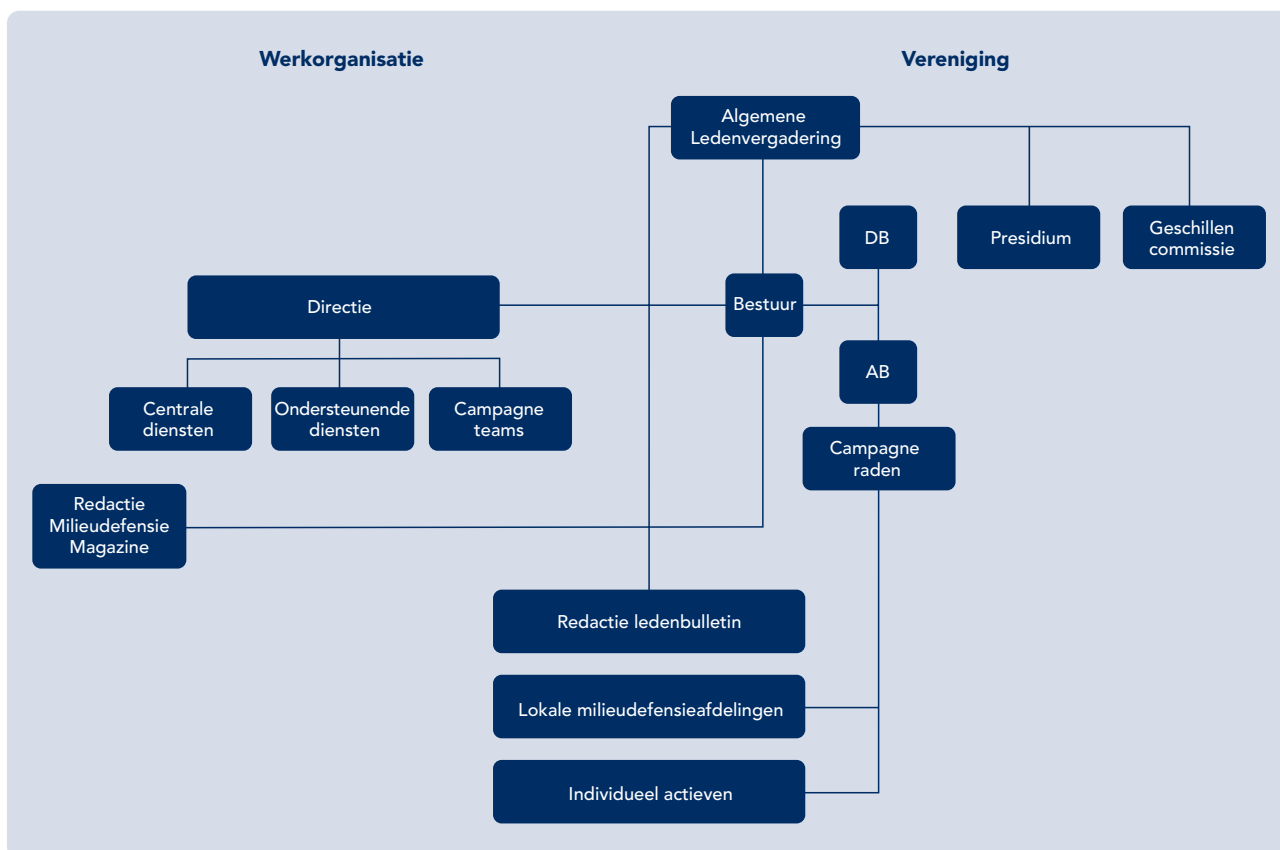
Autonomie lokale afdelingen

Lokale afdelingen van Milieudefensie werken op plaatselijk niveau aan de doelstellingen van de vereniging zoals die zijn omschreven in de statuten.

Lokale afdelingen zijn zelfstandig voor wat betreft de eigen organisatie (vergaderfrequentie, keuze van acties) zolang dit past binnen het Algemeen Beleidsplan. De lokale afdelingen maken elk jaar een inhoudelijk en financieel jaarverslag ten behoeve van het landelijk bureau. De resultaten worden meegenomen in het (landelijke) jaarverslag van Milieudefensie. Een en ander is vastgelegd in het Afdelingenreglement dat is vastgesteld tijdens de Algemene Ledenvergadering van 17 mei 2003.

Rechtsvorm en organisatiestructuur

Milieudefensie is een vereniging en kent een bestuur, een landelijk bureau en lokale afdelingen. Hieronder vindt u het organogram.

B BESTUURSVERSLAG

- Campagnes
- Overleggen
- Internationaal netwerk
- Vereniging
- Begroting 2005

Campagnes

Milieudefensie telt vijf volwaardige campagnes: Ruimte en Landschap, Energie en Klimaat, Landbouw en Voedsel, Globalisering, en Verkeer. Een zesde campagnethema, Gevaarlijke stoffen, is in opbouw. In het bij dit jaarverslag gevoegde jaaroverzicht 2004 vindt u een compact beeldverslag van de belangrijkste activiteiten van Milieudefensie. Op deze plek gaan we iets dieper in op het verhaal achter die activiteiten. De projecten van de jongerenorganisatie van Milieudefensie, Jongeren Milieu Actief (JMA), zijn in dit overzicht meegenomen.

Als u geen jaaroverzicht bij dit jaarverslag heeft aangetroffen, kunt u terecht op de website van Milieudefensie (www.milieudefensie.nl) of een gratis exemplaar opvragen bij onze servicelijn: 020 6262 620.

Ruimte en Landschap

Het jaar 2004 stond in het teken van de omstreden Nota Ruimte. Met de val van het laatste paarse kabinet verdween ook de Vijfde Nota Ruimtelijke Ordening van minister Pronk van tafel. Pas onder het tweede kabinet Balkenende kwam een nieuwe nota tot stand: de Nota Ruimte. De nota lekte vroegtijdig uit. Zodoende was al maanden voor de officiële presentatie in april bekend welke richting minister Dekker op wilde: de bescherming van de open ruimte wordt losgelaten; provincies en gemeenten krijgen veel meer ruimte om naar eigen inzicht te bouwen.

Normaal gesproken zouden voor zo'n duidelijk afwijkende nota ook opnieuw inspraakprocedures met burgers en maatschappelijke organisaties moeten volgen. Maar minister Dekker voelde daar niets voor. Daarom luidde Milieudefensie in de eerste helft van 2004 de noodklok met een 'Hollandse Hartstocht' langs twintig bedreigde

landschappen. Het leverde veel publiciteit op en circa dertigduizend 'hartenkreten' voor een betere Nota Ruimte, gericht aan de Tweede Kamer. De activiteit werd financieel mogelijk gemaakt door de Nationale Postcodeloterij.

Later in het jaar zette Milieudefensie de aanval in op Dekkers overdreven ruimteclaim voor nieuwe bedrijventerreinen. Het gaat om maar liefst 23 duizend hectare – ruim vier keer de Hoge Veluwe. Onderzoek van STOGO en de TU-Delft (in opdracht van Milieudefensie) toonde overtuigend aan dat zoveel bouwgrond volstrekt overdreven is. Oude bedrijventerreinen zijn nog lang niet vol en kunnen bovendien efficiënter worden benut. En nieuwe bedrijventerreinen trekken vooral bedrijven weg van bestaande bedrijventerreinen, die daardoor te maken krijgen met leegstand.

Milieudefensie verzette zich met name tegen de voorgenomen bedrijvenlocaties bij Moerdijk en in de Hoeksche Waard. Bij Moerdijk ontbreekt elke noodzaak voor een nieuw terrein; een flink deel van het oude is na dertig

FOTO: MICHEL WIJNBERGH

jaar nog onbebouwd. De Hoeksche Waard stond nota bene op de nominatie om Nationaal Landschap te worden. Enquêtes van NIPO en Milieudéfensie toonden aan dat in de gebieden zelf totaal geen draagvlak is voor de komst van een grootschalig bedrijventerrein: negen van de tien inwoners is tegen.

De Nota Ruimte werd begin 2005 in de Tweede Kamer behandeld. Minister Dekker kreeg aanvankelijk nog flinke kritiek uit het parlement. Toch ging de Kamer op 22 maart 2005 met een vrijwel ongewijzigde Nota Ruimte akkoord. Daarmee trekt het rijk de handen af van de bescherming van de open ruimte in ons land. Milieudéfensie zal de strijd tegen verrommeling en het dichtsliben van het open landschap voortzetten in provincies en gemeenten. Waar mogelijk wil Milieudéfensie acties tegen bouwplannen combineren met aankoop van grond op beoogde bouwlocaties. In 2004 kocht Milieudéfensie al het Brabants Broek. Dit paardenweilandje ligt op één van de geplande snelwegtracés door het landelijke gebied tussen Eindhoven en Helmond. Inmiddels zijn ongeveer 2.500 mensen mede-eigenaar of vriend van het Brabants Broek. Over de weg is op het moment van schrijven nog geen beslissing gevallen.

Verkeer

Méér asfalt, is het mantra van het kabinet Balkenende II. Maar tot vreugde van Milieudéfensie heeft die ambitie flinke averij opgelopen. Afgelopen jaar deed de Raad van State uitspraak in een groot aantal zaken die omwonenden van snelwegen en andere belanghebbenden tegen de overheid hadden aangespannen. Telkens oordeelde de rechter dat de asfaltplannen niet kunnen doorgaan zolang de overheid de eigen regels voor luchtkwaliteit aan de laars lapt. Milieudéfensie wees bij haar verkeersacties voortdurend op de gevolgen voor de luchtkwaliteit. Het was wat acties tegen nieuwe wegen (zoals de A4 Midden-Delfland), tegen uitbreiding van Schiphol, voor duurdere diesel en voor tachtig kilometer op de stadssnelwegen met elkaar verbond.

De strijd om verlaging van de maximumsnelheid tot 80 kilometer per uur op stadssnelwegen kende overigens een succes. Mede dankzij de inspanningen van Milieudéfensie, wordt de succesvolle proef op de A13 medio 2005 uitgebreid tot andere stadssnelwegen (zoals de A20 bij Rotterdam tussen Overschie en Crooswijk, de A10-west door Amsterdam, de A12 door Voorburg, en de parallelbanen van de A12 door Utrecht). Goed nieuws voor de omwonenden (én de weggebruikers), want deze maatregel leidt aantoonbaar tot minder lawaai en uitlaatgassen, minder ernstige ongelukken, minder benzine- en dieselvebruik (dus minder broeikas-effect) en als klap op de vuurpijl verbetert de doorstroming van het verkeer. Wat Milieudéfensie betreft is dit overigens pas het begin. Maart 2005 heeft Milieudéfensie per brief van verkeersminister Peijs geëist dat zij in totaal op tweehonderd kilometer stadssnelweg de maximumsnelheid verlaagt naar 80 kilometer per uur.

Intussen deed het kabinet vooral veel te weinig. Door ruim baan te bieden aan nóg meer verkeer en miljarden uit te trekken voor extra asfalt worden de problemen alleen maar vergroot. En bleef de daadkracht beperkt tot een ontoereikend stimuleringsplannetje voor roetfilters op dieselauto's. Het is belangrijk auto's snel schoner te maken, maar de metingen laten zien dat techniek alleen lang niet genoeg is om de problemen op te lossen. Dat Milieudéfensie zich terecht zorgen maakt, werd pijnlijk duidelijk in oktober. Een compilatiefoto van de milieusatelliet Envisat haalde de voorpagina's van alle kranten vanwege de dieprode vlek boven ons land. Die gaf aan dat de concentratie stikstofdioxide (NO₂) in de lucht tot de hoogste in Europa behoort. Alleen Vlaanderen, het Ruhrgebied en de Italiaanse Povlakte kampen met vergelijkbare luchtvervuiling. Tweederde van de NO₂-uitstoot wordt veroorzaakt door het verkeer. Milieudéfensie haakte direct op de actualiteit in door de foto als reuzenspan-doek op te hangen aan een gigantische reclamezuil langs de A20 bij Vlaardingen met de tekst: 'Who's afraid of red, yellow and blue? Clean air now!'. Het was de opmaat voor de actie 'Nederland in ademnood' waarmee Milieudéfensie in 2005 de strijd aangaat voor het recht op schone lucht. Weinig verheffend was de gang van zaken rond het openbaar vervoer. De jaarlijkse bezuinigingen op het stads- en streekvervoer werden (in licht gematigde vorm) doorgevoerd. Ook met Schiphol bleef het sappelen in 2004. Hoewel de evaluatie van de Wet Luchtvaart eind 2005 plaatsvindt, wordt nog steeds nergens in de regio de lawaai-overlast van vliegtuigen fatsoenlijk gemeten. Klein lichtpuntje: steeds meer landen erkennen dat vliegen te goedkoop is en er een heffing moet komen – iets waar Milieudéfensie al jaren voor strijdt. Zelfs Nederland is binnen Europa voorzichtig voorstander van zo'n heffing.

Globalisering

Het milieuedrag van Nederlandse bedrijven en investeerders in het buitenland vormt al enkele jaren de rode draad in de activiteiten van de campagne Globalisering. Een bedrijf dat bijna elk jaar goed is voor een reprimande is Shell. Dit jaar trok Milieudéfensie twee keer aan de bel bij de multinational. De aanleg van een pijpleiding bij het Russische eiland Sachalin levert onaanvaardbare risico's op voor het zeemilieu en de daar aanwezige, uiterst zeldzame grijze walvis. Tijdens het schrijven van dit jaarverslag werd bekend, dat het consortium waar Shell deel van uitmaakt, heeft besloten de pijpleiding op een andere plek aan te leggen om de walvissen zoveel mogelijk te ontzien. Milieudéfensie heeft positief op de stap gereageerd, maar blijft bezorgd over de kans op lekkages omdat er veel aardbevingen voorkomen in het gebied. Bij een raffinaderij van Shell in Zuid-Afrika ging het ook om lekkende oliepijpleidingen. ABN-AMRO werd eveneens gekapitteld vanwege investeringen in een omstreden oliepijpleiding, in dit geval door de Kaukasus.

De VS, Canada en Argentinië probeerden Europa met een klacht bij de Wereldhandelsorganisatie WTO te

dwingen genetisch gemanipuleerde producten toe te laten. Dat schoot veel Nederlanders in het verkeerde keelgat. Ruim 36 duizend mensen tekenden daarom onze actiekaart 'WTO, handen van mijn bord'. Daarmee voorzag Milieudefensie – met hulp van onder meer de natuurvoedingswinkels – in eenderde van alle handtekeningen die in negentig landen werden ingezameld. De handtekeningen werden op 25 mei in Genève aan de WTO aangeboden. Ook lezingen over het onderwerp op universiteiten en hogescholen werden goed bezocht. Die aandacht is opmerkelijk. Nederland is een van de weinige pro-gentechlanden in Europa. De hoge respons op deze actie doet vermoeden dat dit standpunt niet strookt met de mening van de Nederlandse bevolking. Het is daarom des te meer te betreuren, dat de Europese Commissie in mei met de toelating van genetisch gemanipuleerde maïs (BT11) de jarenlange EU-import-stop op genetisch gemanipuleerde producten heeft doorbroken.

In de strijd tegen illegale kap van de regenwouden kreeg Milieudefensie in 2004 een opmerkelijke bondgenoot: de houtbranche zelf. De Vereniging van Nederlandse Houtondernemingen (VNH) riep samen met Milieudefensie, Greenpeace, de Interkerkelijke organisatie voor ontwikkelingssamenwerking (ICCO), de International Union for the Conservation of Nature en het Wereld Natuur Fonds de Nederlandse regering en de Europese Unie op wetgeving te ontwikkelen die de import van illegaal hout verbiedt. Deze heuglijke stap van de VNH volgde op de in 2003 opgestelde gedragscode om illegale activiteiten uit te bannen. Helaas toonde Milieudefensie aan dat sommige VNH-leden zich nog steeds schuldig maken aan illegale activiteiten. Eén van hen is Wijma, dat in het verleden al vele malen de fout inging. Milieudefensie diende op 16 december bij de brancheorganisatie een klacht in tegen dit bedrijf.

Het verdwijnen van de bossen door illegale kap, vormt een van de speerpunten voor 2005. Milieudefensie brengt daarnaast ook allerlei andere oorzaken van ontbossing onder aandacht, zoals de aanleg van grootschalige oliepalm- en sojaplantages in regenwouden, en garnalenkwekerijen waardoor mangrovebossen verdwijnen. De focus ligt opnieuw op de betrokkenheid van Nederlandse bedrijven en investeerders. In 2004 is al het nodige voorwerk gedaan rond deze thema's. Zo organiseerde Milieudefensie onder meer een bijeenkomst in de Rode Hoed over oliepalmsplantages en publiceerden we een rapport en een DVD over het onderwerp. Ook rond illegaal hout en garnalen zagen diverse publicaties het licht.

Energie en Klimaat

Op het gebied van klimaat was 2004 een jaar met twee gezichten. Goed nieuws was er in het najaar, toen Rusland het Kyoto Protocol ratificeerde. Daardoor is dit roemruchte verdrag per 16 februari 2005 eindelijk in werking getreden. Milieudefensie is blij met het Verdrag van Kyoto, omdat het een proces in werking stelt waarbij

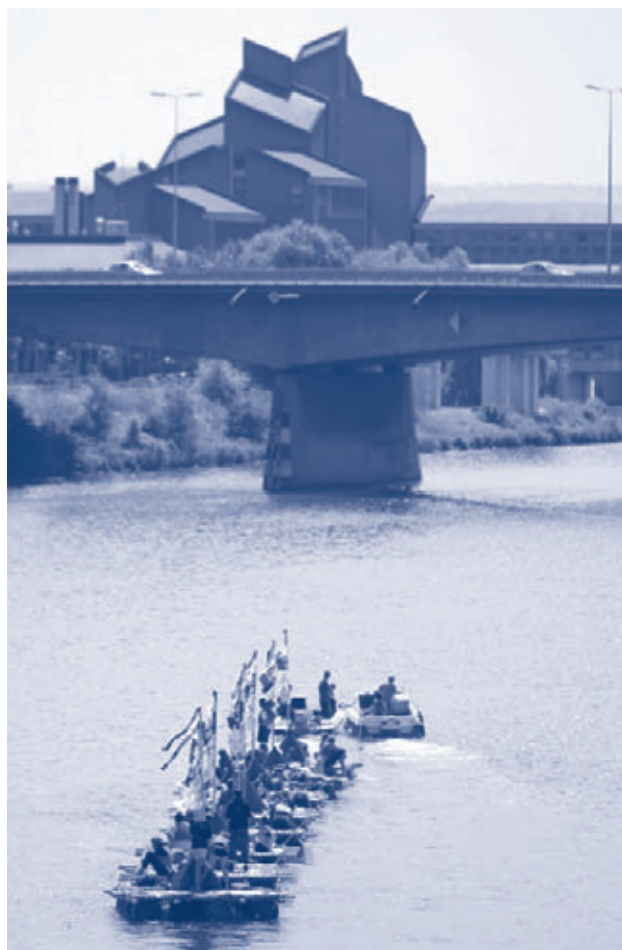

FOTO: ANP

landen elkaar regelmatig de maat gaan nemen op klimaatgebied. Maar erg hard juichen kunnen we niet. De gemiddelde doelstelling per land is een afname van 5 procent kooldioxide-uitstoot ten opzichte van 1990. Terwijl het IPCC (het Intergovernmental Panel on Climate Change van de Verenigde Naties) heeft vastgesteld dat de geïndustrialiseerde wereld 80 procent moet verminderen in 2050. Het is dan ook hoog tijd dat wordt nagedacht over vervolgstappen na Kyoto. Milieudefensie vindt dat de Europese Unie daarbij het voortouw moet nemen. Samen met ontwikkelingslanden, want die krijgen niet alleen als eerste met de gevolgen van klimaatverandering te maken, maar zijn met hun bevolkingsaandeel en groei-economieën ook de grote energieconsumenten van de toekomst.

In 2004 had Milieudefensie haar hoop nog gevestigd op de inzet van staatssecretaris Van Geel, die te kennen gaf het Nederlandse voorzitterschap van de EU (tweede helft 2004) te willen aangrijpen om stevige klimaatmaatregelen op de agenda te krijgen. Milieudefensie speelde hierop in met de actie 'Flessenpost'; 27 duizend bezorgde burgers stuurden een 'SOS voor het klimaat' aan de EU-milieuministers die op 13 juli onder voorzitterschap van Van Geel vergaderden in Maastricht (foto). De financiële steun van de Postcode Loterij kwam hierbij goed van pas. Voorafgaand aan de VN-milieuconferentie in

Buenos Aires in december gaf de achterban van Milieudefensie de staatssecretaris opnieuw een steuntje in de rug met de actie 'Mail Van Geel'. De conferentie leverde helaas helemaal niets op. Het noodzakelijke vervolg op Kyoto lijkt, ondanks nieuwe alarmerende berichten over de stand van het klimaat, zelfs verder weg dan ooit. Het Nederlandse voorzitterschap van de EU bracht op het gebied van klimaat niets wezenlijks tot stand.

Begin 2005 volgde een nieuwe kater. Van Geel liet weten aan de Nederlandse Kyoto-verplichtingen te willen voldoen door de besparingen hoofdzakelijk in het buitenland te realiseren en emissierechten van andere landen op te kopen. Nauwelijks CO₂-besparingen in eigen land dus, terwijl er legio mogelijkheden zijn. Het kabinet gebruikt het klimaat zelfs als excuus om de kerncentrale bij Borssele tot 2033 open te houden. Aan kernenergie kleven zoveel nadelen voor mens en milieu dat het onmogelijk kan worden gezien als duurzame vervanging van fossiele brandstoffen. Het is treurig dat we opnieuw over kernenergie discussiëren terwijl er eindelijk spijkers met koppen geslagen moeten worden voor het klimaat.

Landbouw en Voedsel

Landbouwgif is helemaal terug van weggeweest op de Milieudefensieagenda. En net als in het begin van de jaren negentig, toen Milieudefensie onder veel rumoer de 'gifpieper' aanpakte, laaide ook nu het debat fel op. Het begon allemaal met onderzoek dat Milieudefensie, Natuur en Milieu en Goede Waar & Co in 2003 lieten verrichten naar gifresten in en op groente en fruit. De resultaten logen er niet om: bij vrijwel alle supermarkten werden overtredingen van de Warenwet aangetoond. Geregeld was de hoeveelheid landbouwgif (ver) boven

de wettelijke normen. Herhaalde malen werden zelfs illegale stoffen aangetroffen. Nu bestond dat vermoeden al lang. Warenonderzoeken van de overheid tonen voortdurend misstanden aan. Maar deze onderzoeken zijn merkwaardig genoeg niet openbaar; de consument heeft er niets aan en op overtredingen volgen zelden sancties. Genoeg redenen dus om ook in 2004 actief met 'gif op groente en fruit' aan de slag te gaan. Met de website www.weetwatjeeet.nl en een handzame flyer maakten de drie organisaties de eigen gevonden overtredingen wél openbaar. Zo wilden zij de supermarkten tot maatregelen bewegen. Maar de relatief milde actie werkte als de bekende rode lap op een stier. Koepelorganisatie CBL begon de overtredingen hardnekkig te ontkennen en opende de aanval op de boodschappers van het slechte nieuws. Ook de Voedsel en Waren Autoriteit (VWA) besloot het probleem te bagatelliseren. Curieus vindt Milieudefensie, want juist deze instantie is verantwoordelijk voor controle en handhaving van de regels! De kwestie liep zo hoog op dat drie politieke partijen (PvdA, SP en VVD) kamervragen stelden naar aanleiding van de acties. Ondertussen wisten Milieudefensie, Natuur en Milieu en Goede Waar & Co zeventuizend burgers mee te krijgen voor een beroep op de Wet Openbaarheid van Bestuur (WOB). Gezamenlijk vroegen zij de overheid meetgegevens over gif in groente en fruit in het belang van de consument openbaar te maken. Het verzoek werd in juni door minister Veerman van Landbouw afgewezen. De indieners tekenden beroep aan; op het moment van schrijven is de uitspraak nog onbekend.

Sneller resultaat had Milieudefensie met haar dreigement een kort geding aan te spannen tegen Lidl, een notoire overtreder van de gifnormen. Beducht voor een slechte

FOTO: MICHEL WIJNBERGH

afloop, kwam het tot een akkoord en belofde de supermarkt al het mogelijke te zullen doen om producten die niet aan de wettelijke normen voldoen voortaan te weren. In februari van dit jaar deelde Lidl aan de pers mee dat zij een uitgebreid onderzoek- en analyse-systeem heeft opgezet. Dit heeft al geleid tot het terugsturen van partijen fruit en maatregelen tegen leveranciers. Lidl voert inmiddels ook een (nog bescheiden) assortiment biologische artikelen. Milieudefensie is verheugd over de forse stappen van Lidl. Duidelijk is dat supermarkten zeer wel in staat zijn effectieve maatregelen te nemen tegen teveel gifresten. Milieudefensie zal druk op de ketel houden om ook de achterblijvers in beweging te krijgen.

Nadat in de zomer nieuwe gifmetingen van TNO (in opdracht van Milieudefensie) geen verbetering bij de supermarkten lieten zien, besloot Milieudefensie in het najaar tot het uitdelen van de 'gele kaart' aan de drie grootste supermarktketens: Albert Heijn, C1000 en Super de Boer. De actie werd gesteund door 37 duizend klanten. In november werden weer metingen verricht. Daarbij bleken met name de druiven van Super de Boer een flinke overdosis gif te bevatten: maar liefst 80 procent van de trossen voldeed niet aan de wettelijke normen. Dat kwam de supermarkt in december op een 'rode kaart' te staan plus een oproep aan de klanten om de gifdruiven niet te kopen. Super de Boer reageerde met een kort geding om de boycotactie te verhinderen. Maar de rechter stelde Milieudefensie in het gelijk.

Dankzij de inzet van veel lokale vrijwilligers lukte het vervolgens om op ruim 25 plaatsen tegelijkertijd de klanten van Super de Boer te wijzen op de risico's van gifdruiven. Terwijl de supermarkten zich publiekelijk boos maakten over de acties begonnen achter de schermen de standpunten te schuiven. De supermarkten hebben de controle verbeterd en eind 2004 de afspraken over gifresten met telers en handel aangescherpt. Telers en handelaren zijn inmiddels ook met Milieudefensie in gesprek. Positieve ontwikkelingen dus, maar druk op de ketel blijft nodig.

Gevaarlijke Stoffen

Voorlopig ondergebracht bij de campagne Landbouw en Voedsel, profileerde 'campagne in spe' Gevaarlijke Stoffen zich op het laatst van 2004 met een project tegen giftige, hormoonverstorende stoffen in cosmetica. Het gaat om een co-productie met Natuur en Milieu. Een van de activiteiten is een actiekaart waarmee burgers hun bezorgdheid over de aanwezigheid van gif in cosmetica konden uiten bij drogisterijen. Dat leverde onverwacht snel succes op. Op het moment van schrijven werd bekend dat alle drogisterijketens hebben toegezegd hormoonverstorende stoffen uit hun huiskosmetica te zullen verwijderen, of de mogelijkheid daartoe serieus te onderzoeken.

FOTO: JMA

Jongeren Milieu Actief

Jongeren Milieu Actief (JMA) kan terugkijken op een zeer succesvol jaar. Met het energiebesparingsproject The Bet (1.500 deelnemers bij het voortgezet onderwijs) en MissKoop (twintigduizend bezoekers van de website) werden ook 'lastige' doelgroepen bereikt. Zoals leerlingen van het VMBO, die doorgaans niet al te veel met duurzaamheid bezig zijn. Zij gingen enthousiast met de JMA-projecten aan de slag, mede dankzij het grappige koopzieke typetje MissKoop (foto) en de steun van bn-ers als Georgina Verbaan, Ali B en Di-rect. Zowel The Bet als MissKoop krijgen in 2005 een vervolg.

JMA wil dat meer jongeren actief worden voor het milieu. Daarbij zet de jongerenorganisatie vooral in op bewustwording. Naar de zin van de medewerkers was JMA te klein en te onbekend. Daarom werd een doelgroepenonderzoek verricht om beter aan te kunnen sluiten bij wat jongeren beweegt. Naar aanleiding van dit onderzoek kregen onder meer de huisstijl, het logo en de website een facelift (en jawel, in de naam van de jongerenorganisatie veranderde de dwarse 'k' van Aktief, in de 'c' van de voorkeursspelling...). Ook werd uit het onderzoek duidelijk dat jongeren niet van eenrichtingsverkeer houden. Ze willen dat JMA hen niet alleen om hun inzet vraagt, maar ook zelf iets te bieden heeft, zoals trainingen, excursies en workshops. Om meer leden te werven wil JMA zich in 2005 duidelijker gaan profileren als de jongerenorganisatie van Milieudefensie.

Overleggen

Reguliere overleggen

Milieudefensie heeft in 2004 regelmatig overleg gevoerd met staatssecretaris Van Geel in het kader van het EU-voorzitterschap. Onderwerpen waren onder meer de voortgang van het Kyoto-proces, de invoering van de Stoffenrichtlijn 'Reach' en de richtlijnen over openbaarheid 'Aarhus', de milieu-inbreng in de Lissabon-strategie (over innovatie), LIFE+ (over natuur) en de voorbereiding van het UNEP Governing Council. Veelal technische onderwerpen, waarbij Milieudefensie de verbinding met Nederlands beleid probeert te leggen.

Daarnaast heeft Milieudefensie regulier overleg met de ambtelijke top van het ministerie van VROM, soms in het kader van subsidies of een bepaalde campagne of project. Eenzelfde regulier overleg is er met een groep ambtenaren van het ministerie van Economische Zaken, waar onderwerpen als energiebesparing op de agenda staan. In 2004 heeft Milieudefensie diverse malen met de staatssecretaris van Milieu overlegd, en enkele malen met andere ministers, zoals de ministers van Economische Zaken en van Landbouw.

Sociaal Economische Raad

Milieudefensie neemt deel aan de commissies Duurzaam Ondernemen (DuO) en Ruimtelijke Inrichting en Bereikbaarheid (RIB) van de Sociaal Economische Raad (SER). De SER bracht in 2004 onder meer advies uit over de Nota Ruimte. Milieudefensie kon zich grotendeels vinden in dat advies en was verheugd over de brede steun voor

een aantal belangrijke kritiekpunten op de Nota Ruimte. Zo pleit de SER voor meer regionale samenwerking tussen gemeenten dan het kabinet wil. Verder vraagt de SER nadrukkelijk aandacht voor de revitalisering en herstructurering van bestaande woonwijken en bedrijventerreinen. Verder meent de SER, dat Nederland niet alle kaarten op de distributiesector moet zetten: 'Gelet op de schaarse ruimte en de relatief hoge scholingsgraad van de bevolking zal de internationale concurrentiepositie van Nederland steeds meer op een hoge kennisintensiteit van de productie moeten berusten.' Met een passage over de uitbreiding van het bouwverbod rond Schiphol kon Milieudefensie niet instemmen, daarover werd een minderheidsstandpunt ingenomen. Milieudefensie meent dat de uitbreiding van dit verbod is bedoeld om het vliegverkeer verder te laten groeien. Milieudefensie vindt Schiphol groot genoeg en denkt overlast voor omwonenden te kunnen beperken door vliegroutes te verleggen.

De SER boog zich eind 2004 ook over de Nota Mobiliteit. Met het ontwerpadvies dat in december verscheen kon Milieudefensie niet instemmen. Het kabinet wil volgens de Nota Mobiliteit tussen 2010 en 2020 maar liefst 23 miljard euro uittrekken voor extra en bredere snelwegen. Daarnaast mag het aantal auto's en vrachtauto's de komende vijftien jaar met twintig tot veertig procent groeien. Milieudefensie meent dat veel van deze wegen niet realiseerbaar zijn, omdat niet wordt voldaan aan de Europese wetten voor luchtkwaliteit. De inspraakreactie van Milieudefensie op de Nota Mobiliteit bevatte 55 kritiekpunten (<http://www.milieudefensie.nl/verkeer/publicaties/index.htm>).

EU-Votewatch

Het stemgedrag van Europarlementariërs heeft de warme belangstelling van Europese milieuorganisaties, waaronder Milieudefensie. Met het oog op de verkiezingen voor het Europees Parlement op 10 juni 2004 werd een informatieve website gelanceerd (www.eu-votewatch.org) waar de kiezer kon zien hoe de leden van het Europees Parlement de afgelopen vijf jaar hebben gestemd over belangrijke milieuonderwerpen.

De website is een initiatief van Friends of the Earth Europe (de Europese koepelorganisatie van onder meer Milieudefensie) en wordt ondersteund door het European Environmental Bureau (koepel van onder andere Natuur en Milieu), Greenpeace, Transport & Environment en Climate Action Network.

De organisaties willen de website een permanente waakhond maken van het stemgedrag van de Europarlementariërs. Bezoekers van de site en de Europarlementariërs zelf kunnen op de website commentaar achterlaten.

Internationaal netwerk

Milieudefensie is de Nederlandse tak van Friends of the Earth International. Friends of the Earth telt 71 lid-organisaties in evenzoveel landen plus zestien geassocieerde leden.

Milieudefensie vindt het belangrijk om te investeren in het netwerk van Friends of the Earth (FoE). Want hoe sterker de FoE-organisaties in het buitenland, hoe sterker het netwerk, hoe beter Milieudefensie uit de verf komt. Zo wordt de legitimiteit van het werk van Milieudefensie verhoogd door ons lidmaatschap van het FoE-netwerk. Verder is samenwerking met onze FoE-collega's van belang omdat de meeste milieuproblemen om een mondiale aanpak vragen. En samenwerking vergroot de politieke invloed van de milieubeweging. Dat is bijvoorbeeld van belang binnen de Europese Unie, waar steeds meer wetten en regels vandaan komen.

Milieudefensie speelt op verschillende manieren een rol in het netwerk van Friends of the Earth. Door middel van het project Growing Together werkt Milieudefensie aan de versterking van onze zusterorganisaties in de nieuwe EU-landen. Het gaat daarbij om kennisuitwisseling, training en advies op het gebied van fonds- en ledenwerving, communicatie en activisme. Milieudefensie neemt bovendien deel aan het bestuur van FoE-Europe (FoEE). In die rol kan Milieudefensie meehelpen het beleid van FoEE tot uitvoer te brengen en het netwerk verder te versterken.

Vereniging

Leden en donateurs

Volgens cijfers van Trendbox is de totale aanhang (leden en donateurs) van landelijke natuur- en milieclubs in 2004 gedaald met 15 duizend mensen. Tegen die trend in kreeg Milieudefensie er 5.173 leden en donateurs bij (+ 7,4 procent). Dat brengt ons totaal op 74.782 leden en donateurs, waarvan 29.191 leden en 45.591 donateurs. Wij concluderen hieruit dat de aanpak van Milieudefensie, het aanbieden van aansprekende manieren om mensen te laten meedoen, werkt. Ook als het gaat om ingewikkelde en abstracte onderwerpen.

Algemene Ledenvergaderingen

'A4 – No way!' was het motto van de actie die tijdens de Algemene Ledenvergadering (ALV) op 15 mei 2004 werd gehouden. Na een grote manifestatie op het dijklichaam van de A4 Midden-Delftland en een actiewandeling door het prachtige polderlandschap werd in een nabijgelegen buurthuis de voorjaars-ALV gehouden.

Op 20 november kwam de Algemene Ledenvergadering bijeen in Amsterdam. Tijdens deze ALV werd 'de visie' van Milieudefensie vastgesteld (u vindt de complete tekst onder A. Algemeen in dit jaarverslag). Na afloop van de vergadering werd gediscussieerd over prijs-instrumenten als middel om milieuresultaat te behalen.

Werkgroep Structuur

De Werkgroep Structuur (acht 'gewone' leden, één bestuurslid, twee bureaumedewerkers) heeft in 2004 de structuur van de organisatie tegen het licht gehouden om te kijken hoe de democratie in de vereniging nog beter tot z'n recht kan komen. Tijdens de ALV van november heeft de werkgroep haar eindrapport aangeboden aan het bestuur. De werkgroep stelt voor om óf nieuwe elementen in te bouwen in de structuur (ledenraad en correctief ledenreferendum) óf bestaande elementen beter te gebruiken (met eventueel de mogelijkheid van een ledenpeiling). Het bestuur zal deze conclusies in 2005 met de ALV bespreken. Eventuele veranderingen kunnen in 2006 worden doorgevoerd.

Functioneren van het bestuur

Het bestuur is in 2004 dertien keer bijeen gekomen, een extra vergadering op 4 oktober stond geheel in het teken van de profilering van Milieudefensie. De invulling van de vacature van algemeen directeur behoorde tot de belangrijke agendapunten van het afgelopen jaar. In 2004 bleef die vacature vacant. Begin 2005 is Frank Köhler aangesteld als algemeen directeur en is de vacature derhalve vervuld. Andere belangrijke agendapunten: de toekomst van het team Netwerk en het juridische werk; de algemene visie van Milieudefensie; bespreking van de belangrijkste projecten van de campagnes; de begroting; de jaarverslagen; de voorbereiding van twee Algemene Ledenvergaderingen.

In 2004 is tevens een wijziging van de statuten doorgevoerd. Het betrof hier vooral een aanscherping van het artikel dat de samenstelling van het bestuur vastlegt. Deze wijzigingen waren nodig om te kunnen blijven voldoen aan de richtlijnen voor het CBF-keurmerk voor fondsenwervend Nederland. Tegelijkertijd is (ter verheldering) een aantal kleine wijzigingen doorgevoerd, die door leden, bureau en bestuur zijn aangedragen.

Sinds april 2004 is Gemma Boetekees op bindende voordracht van de Ondernemingsraad van Milieudefensie tot lid van het bestuur benoemd. De bestuursleden Patrick Hoetink en Pieter Jansen zijn tijdens de Algemene Ledenvergadering van 20 november 2004 herkozen. Het bestuur bestond in 2004 uit de volgende personen: Nel van Dijk (voorzitter), Ed van Dalsem (penningmeester), Marnix van der Vat (secretaris), Henk Heijns, Patrick Hoetink, Pieter Jansen, Jaqueline Kühn, Peer de Rijk, Chris Smitskamp, Willemien Troelstra, Gemma Boetekees.

Financieel beleid

Over 2004 was een tekort begroot van 41.500 euro. Het jaar werd evenwel afgesloten met een positief resultaat van 157.000 euro. Dit goede resultaat ontstond doordat de werkelijke salariskosten lager uitvielen dan was begroot.

Milieudefensie is al enige tijd op zoek naar nieuwe huisvesting voor het landelijk bureau in Amsterdam. Dit is gevonden, begin november gaan we verhuizen naar een pand aan de Nieuwe Looiersstraat. In verband hiermee is een groot deel van het overschot van 2004 gereserveerd voor de hiermee gepaard gaande kosten. De rest van het overschot is toegevoegd aan de algemene reserve, die daarmee op 337.500 euro uitkomt. Het totale vermogen bedraagt 1.085.000 euro.

Milieudefensie heeft enkele beleggingen in haar bezit. Geen van deze beleggingen is bedoeld om financieel

rendement mee te behalen. Bij aanvang van het Triodos Windfonds heeft Milieudefensie aandelen gekocht overeenkomstig de omvang van het toenmalig elektriciteitsgebruik. Inmiddels gebruikt Milieudefensie ook groene stroom. Daarnaast bezit Milieudefensie enkele aandelen in grote bedrijven om op aandeelhoudersvergaderingen haar stem te kunnen laten horen.

In de jaarrekening zijn naast die van het landelijk bureau ook de cijfers van de lokale groepen van Milieudefensie en van de Stichting Uitgeverij Milieudefensie opgenomen. Milieudefensie is evenwel voornemens om deze stichting in de loop van 2005 op te heffen, aangezien er binnen de stichting geen activiteiten meer plaatsvinden.

Hieronder volgen de begroting 2005 en een korte toelichting.

Begroting 2005

Beschikbaar voor doelstellingen 2005

Baten uit eigen fondsenwerving	
<i>Contributies</i>	555.000
<i>Donaties, giften en schenkingen</i>	2.197.598
<i>Nalatenschappen</i>	0
	<u>2.752.598</u>
kosten eigen leden- en fondsenwerving	
<i>(In)directe wervingskosten</i>	427.453
<i>Uitvoeringskosten</i>	155.995
	<u>583.448</u>
(in % van baten uit eigen fondswerving)	21,2 %
Netto baten is totaal eigen fondsenwerving	2.169.150
Nationale Postcode Loterij	1.361.000
Beschikbaar uit fondsenwerving	<u>3.530.150</u>
Subsidies overheden en anderen	2.878.566
Resultaat beleggingen	0
Overige baten en lasten	-20.000
	<u>6.388.716</u>
Totaal beschikbaar voor doelstellingen	6.388.716

Besteding aan doelstellingen 2005

Voorlichting en kennisvergaring	
<i>Servicelijn en ledenadministratie</i>	490.235
<i>Maandblad en donateurskrant</i>	160.000
<i>Uitvoeringskosten</i>	626.576
	<u>1.276.811</u>
Achterban ondersteuning	
<i>Lokale activiteiten</i>	25.500
<i>Jongeren</i>	54.811
<i>Uitvoeringskosten</i>	311.988
	<u>392.299</u>
Campagnes en projecten binnenland	
<i>Campagneteam Landbouw & voedsel</i>	244.896
<i>Campagneteam Globalisering</i>	469.848
<i>Campagneteam Ruimte & landschap</i>	112.013
<i>Campagneteam Stoffen</i>	7.372
<i>Campagneteam Verkeer</i>	146.308
<i>Campagneteam Energie & klimaat</i>	140.471
<i>Totaal overige projecten</i>	74.777
<i>Nog te verdelen activiteitengeld</i>	352.632
<i>Uitvoeringskosten</i>	3.223.589
	<u>4.771.906</u>
Totaal besteed aan doelstellingen	6.441.016
Resultaat	<u>-52.300</u>
	6.388.716

Uitvoeringskosten eigen organisatie 2005

Salariskosten vereniging	84,8%	
<i>Salariskosten</i>		3.420.554
<i>Overige personeelskosten</i>		<u>241.760</u>
		3.662.314
Huisvestings- en kantoorkosten	12,0%	
<i>Huisvestingskosten</i>		232.637
<i>Kantoorkosten</i>		<u>284.478</u>
		517.115
Bestuur- en verenigingskosten	3,2%	
<i>Bestuurskosten</i>		5.000
<i>Verenigingskosten</i>		<u>133.719</u>
		138.719
Totaal uitvoeringskosten		4.318.148

Toelichting begroting

Op 20 november 2004 heeft de Algemene Ledenvergadering van Milieudefensie de hoofdlijnenbegroting 2005 goedgekeurd. Hierin zijn de beleidslijnen voor 2005 vastgelegd. Op basis van deze beleidslijnen wordt bovenstaande begroting opgesteld. De begroting 2005 sluit met een tekort van 52.300 euro.

Dit is het vijfde en laatste jaar van het huidige wervingsprogramma. Het wervingsprogramma is de belangrijkste reden dat we verwachten dat in 2005 de donaties t.o.v. 2004 met circa 550.000 euro stijgen. Het netto resultaat van het wervingsprogramma maakt een forse sprong als gevolg van de inspanningen van de afgelopen jaren

Hieronder volgen de prioriteiten uit de hoofdlijnenbegroting en wordt tevens aangegeven met welke bedragen zij in de begroting 2005 zijn opgenomen.

Prioriteiten overgebleven uit 2004:

- Ophogen structurele verenigingsbijdrage campagne-teams (zie nieuwe prioriteiten voor 2005).
- Uitbouw capaciteit op het thema stoffen: € 35.000,-.

Onvermijdelijke kosten voor 2005:

- Maatschappelijk jaarverslag: € 19.000,-.
- Nieuw financieel systeem: € 30.000,-.
- Ophogen reserve ten behoeve van de verhuizing: € 15.000,-.

Budgetneutrale (t.o.v. 2004) wensen voor 2005:

- Voortzetten functie subsidiewerker: € 34.000,- (0,4 fte).
- Beeldredactie en vormgeving door interne vormgever.

Nieuwe prioriteiten voor 2005:

- Meer besteedbare middelen voor campagnes: € 335.000,-.
- Friends of the Earth Europe: € 14.000 euro.
- Ondersteuning voor de ledenadministratie en service-lijn: € 34.000,-.

Met het opnemen van deze prioriteiten komt de begroting grotendeels tegemoet aan de wensen uit de hoofdlijnenbegroting. Totaal beschikbaar voor de doelstelling is € 6.388.717,- en stijgt daarmee 7,0 procent ten opzichte van de begroting 2004 en 4,8 procent ten opzichte van de werkelijke cijfers over 2004. De bestedingen aan de doelstelling bedragen € 6.441.016,- en stijgen daarmee ten opzichte van de begroting 2004 met 7,2 procent en met 8,4 procent ten opzichte van de werkelijke cijfers over 2004.

C MAATSCHAPPELIJK VERSLAG

- **Sociaal beleid**
- **Inspraak en besluitvorming**
- **Intern milieubeleid**
- **Fondsenwervings- en sponsorbeleid**
- **Externe communicatie**
- **Actievoeren**
- **Omgang met bedrijven: opposanten**
- **Omgang met bedrijven: samenwerking**
- **Omgang met overheid en politiek**
- **Samenwerking met collega-organisaties**

Sociaal beleid

In overeenstemming met haar doelstelling stelt Milieudefensie eisen aan het sociaal beleid van de eigen organisatie. Immers, in het gedachtegoed van de milieubeweging staan waarden als eigen verantwoordelijkheid, maatschappelijk bewustzijn, democratische uitgangspunten en solidariteit hoog aangeschreven. Het zou vreemd zijn als een organisatie die ijvert voor deze waarden, ze zelf niet in acht zou nemen. Het bestuur van Milieudefensie voelt zich niet alleen verantwoordelijk voor het realiseren van de doelstellingen, maar wil tevens een goede werkgever zijn voor haar medewerk(st)ers.

In het arbeidsvoorwaardenreglement heeft Milieudefensie de volgende zes uitgangspunten geformuleerd van haar sociaal beleid:

- Streven naar een optimale rechtspositie voor haar medewerkers;
- De arbeidsvoorwaardenregeling mag in ieder geval op langere termijn niet achterlopen bij wat gebruikelijk is in Nederland;
- Inspelen op maatschappelijke ontwikkelingen, voor zover doelmatigheid, effectiviteit en maatschappelijke aanvaardbaarheid van het sociaal beleid daarmee toenemen;
- Streven naar aansluiting van personeelsbeleid en medewerkersbestand op maatschappelijke ontwikkelingen en demografische verhoudingen in Nederland;
- Hiertoe specifieke maatregelen treffen voor de werving en selectie van minderheden, arbeidsgehandicapten, (herintredende) vrouwen en onbetaalde medewerkers;
- De regelingen moeten passen bij doel, werkwijze en cultuur van Vereniging Milieudefensie.

Milieudefensie wil bovendien een plezierige, veilige en gezonde werkomgeving bieden aan haar medewerkers. In 2003 heeft Milieudefensie een Arboplan geschreven met onder meer een (preventief) ziekteverzuimbeleid, beleid t.a.v. veiligheid op kantoor, en beleid t.a.v. fysieke arbeidsomstandigheden. In 2004 is begonnen met de uitvoering.

Diversiteit personeel

In 2004 werkten in totaal 121 mensen bij Milieudefensie. Het grootste deel, 87 medewerkers, was in vaste dienst, 26 medewerkers hadden een tijdelijk contract waarvan drie met uitzicht op een vast contract. Daarnaast werkten er vijf vrijwilligers/stagiair(e)s en drie mensen via bureau Maatwerk (WIW).

Op 26 januari 2005 werkten bij Milieudefensie 54 mannen en 75 vrouwen (inclusief vrijwilligers en stagiair(e)s). Op managementniveau werkten op die datum tien vrouwen en acht mannen.

Bij Milieudefensie werken relatief veel jonge mensen. Vrijwel alle leidinggevendenden zijn tussen 30 en 45 jaar, één is er jonger, één ouder.

Milieudefensie registreert etnische minderheden onder haar medewerkers niet apart en heeft in 2004 geen beleid gevoerd om tot een goede afspiegeling van de samenleving te komen. Hetzelfde geldt voor mensen met een handicap en voor herintredende vrouwen. In het verleden werd dit ad hoc wel gedaan. Milieudefensie is voornemens de registratie in 2005 te verbeteren. Alle medewerkers van Milieudefensie werken part time, maximaal 0,8 fte. De organisatie wil dat medewerkers tijd overhouden voor andere rollen, bijvoorbeeld in het gezin, als vrijwilliger of bij andere maatschappelijke organisaties.

Salarissen

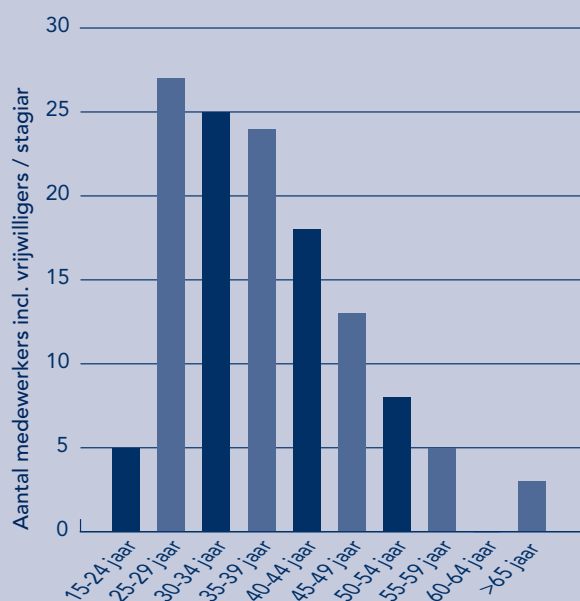
Milieudefensie heeft een plat loongebouw. Het laagste salaris was in 2004 niet minder dan € 1.706,- bruto per maand en het hoogste salaris niet meer dan € 3.352,- bij een aanstelling van 1,0 fte. Milieudefensie heeft ervoor gekozen aan de onderkant van het loongebouw relatief hoog te waarderen en aan de bovenkant relatief laag. Het loongebouw heeft een reikwijdte waarin het hoogste salaris nooit meer dan twee maal het laagste salaris netto is. Deze uitgangspunten zijn geformuleerd bij de invoering van het loongebouw in 2001.

Ziekteverzuim

Het ziekteverzuim in 2004 was met 6,1 procent hoog. Het landelijk gemiddelde ligt op ongeveer 5 procent. Het aandeel langdurig verzuim hierin is groot. In 2004 waren twintig medewerkers meer dan 42 dagen ziek. Zes daarvan waren overspannen/burnout. Mogelijk speelt de werkdruk een rol bij het hoge ziekteverzuim. Om daarover uitsluitsel te krijgen, vindt in 2005 een werkdrukonderzoek plaats. Met de aanstelling van een coach/vertrouwenspersoon hoopt Milieudefensie eveneens iets aan het ziekteverzuim te kunnen doen.

In het kader van de rsi-preventie heeft Milieudefensie een stressconsulent in dienst die medewerkers adviseert over een goede werkplek en een goede werkhouding (stoelen, bureau, ergonomische hulpmiddelen). In 2004 is bij tachtig mensen werkplekonderzoek uitgevoerd en zijn waar nodig aanpassingen aangebracht op de werkplek. Medewerkers kunnen ook terecht voor nek- en schoudermassage en bij de wekelijkse 'computergym'.

**Leeftijdverdeling bij Milieudefensie
d.d. 26 januari 2005**

Medewerkers kunnen daarnaast bij de consulente terecht om te praten over werkdruk- en stressproblemen, hetgeen in 2004 een paar maal is gebeurd. De komst van een coach/vertrouwenspersoon heeft die praktijk veranderd.

Coach en vertrouwenspersoon

In 2004 heeft Milieudefensie een coach/vertrouwenspersoon aangesteld. Van haar diensten maakten 25 medewerkers gebruik. Het betrof onder meer vier nieuwe leidinggevenden, die een intensief inwerktraject volgden met coaching en advisering; negen mensen werden langere tijd gecoached, waarvan vijf in verband met reïntegratie na langdurig ziekteverzuim.

In een paar gevallen stelde een medewerker expliciet dat zij of hij met de coach in haar rol als vertrouwenspersoon wilde spreken. Vaker echter was het 'voldoende' dat de coachingsrol onlosmakelijk verbonden is met vertrouwelijkheid. Bij de start van alle contacten werd gesproken over deze vertrouwelijkheid (dus ook: geen terugkoppeling door de coach naar de leidinggevende). Bij een evaluatie in 2004 werd duidelijk dat medewerkers tevreden waren over de functie van interne coach. Milieudefensie denkt door het aanstellen van een coach het ziekteverzuim te kunnen verlagen en medewerkers op een laagdrempelige manier ondersteuning te kunnen bieden bij het werken aan de eigen ontwikkeling.

In- en uitstroom

Bij een projectorganisatie als Milieudefensie is er altijd sprake van in- en uitstroom van medewerkers. Vervanging bij ziekte en zwangerschap zorgt voor extra in- en uitstroom. Van de vaste medewerkers vertrokken in 2004 twaalf mensen, tien daarvan op eigen verzoek, twee mensen kregen onvrijwillig ontslag. Van 32 mensen eindigde het tijdelijke contract.

Deskundigheidsbevordering en loopbaanontwikkeling

Voor opleiding en deskundigheidsbevordering van medewerkers had Milieudefensie in 2004 een budget van € 54.451. In 2004 is van dit budget € 24.260 daadwerkelijk gebruikt, waarvan € 13.594 voor collectieve en € 10.666 voor individuele deskundigheidsbevordering. Milieudefensie wil in 2005 de mogelijkheden voor (bij)scholing meer onder de aandacht brengen van de medewerkers.

In 2004 heeft Personeelszaken niet structureel loopbaan gesprekken gevoerd met medewerkers. Wel kwamen wensen ten aanzien van de eigen ontwikkeling naar voren in gesprekken die enkele medewerkers hadden met de coach. Als dat gebeurde, nam PZ deze gesprekken over om het 'in de lijn te zetten': wat kan en wil de organisatie met jou? Soms leidde dit tot een andere functie binnen Milieudefensie, soms tot een exittraject voor de betreffende medewerker. Milieudefensie wil in 2005 meer aandacht besteden aan loopbaanbegeleiding.

Veiligheid

Milieudefensie heeft acht bedrijfshulpverleners (BHV-ers) die onveilige situaties zoals brandgevaar en geblokkeerde nooduitgangen signaleren en die uitrukken bij brand en ongevallen. Voor elk van de twee kantoorpanden van Milieudefensie is een noodplan opgesteld, waarin beschreven staat wie wat moet doen bij calamiteiten en waarin vluchtroutes zijn aangegeven. Elk secretariaat en elke BHV-er kent dat plan. In elk pand is elke dag minstens één BHV-er aanwezig. De BHV-ers gaan elk halfjaar op cursus om hun vaardigheden op peil te houden. Eén keer per jaar wordt een ontruiming geoefend met alle medewerkers. In 2004 is tweemaal eerste hulp toegepast, in beide gevallen ging het om lichte verwondingen.

Fysieke arbeidsomstandigheden

Periodiek worden de kantoren van Milieudefensie door een deskundige van de landelijke Arbo-dienst gecontroleerd, waarbij wordt gelet op verlichting, verwarming, ventilatie enzovoort. In 2004 is dit niet gebeurd. De kantoren van Milieudefensie zijn in minder goede staat. Zo functioneert de verwarming een enkele keer niet waardoor een deel van de medewerkers in de kou zit, en is de elektrische installatie afgekeurd. Onder meer door deze omstandigheden heeft Milieudefensie besloten te verhuizen, wat eind 2005 zal gaan gebeuren.

Kerstcadeau

Kerst 2004 ontvingen alle medewerkers (werkzaam op kantoor of bij het actieteam) een kerstcadeau. De betaalde medewerkers doneerden de helft hiervan aan een door henzelf gekozen goed doel. Uitverkoren werd Stichting Bring the Elephant Home, opgericht door Milieudefensiemedewerker Antoinette van de Water: "Ik wil bedelende straatolifanten aan een betere toekomst helpen. In Bangkok worden olifanten ingezet om toeristen te vervoeren of om te bedelen. Ze slapen onder snelwegbruggen, zijn ondervoed, worden mishandeld en worden verdoofd met drugs zodat ze pijn niet merken en langer kun-

nen doorwerken." Hoe gaat ze de achthonderd euro van haar collega's besteden? "Aan een demonstratieve wandeling komend najaar met twee straatolifanten van Bangkok terug naar de jungle in het noorden van Thailand, een tocht van duizend kilometer. Ik hoop dat ik veel publiciteit krijg en dat dat veel financiële en maatschappelijke steun oplevert. Uiteindelijk wil ik alle bedelende olifanten van straat krijgen. Het vrijkopen van een olifant kost rond de achtduizend euro en dan heb je per olifant per dag nog zo'n tweehonderd kilo voedsel nodig." *Meer informatie: www.bring-the-elephant-home.nl.*

FOTO: LIESBETH SLUITER

Vrijwilligersvergoedingen

Vrijwilligers bij Milieudefensie ontvangen een vergoeding voor reëel gemaakte onkosten. Daarnaast kunnen ze gratis gebruikmaken van de biologische lunch.

Inspraak en besluitvorming

Inspraak en besluitvorming leden

Milieudefensie is een vereniging. Dat betekent dat de Algemene Ledenvergadering (ALV) discussieert en besluit over (de grote lijnen van) plannen van Milieudefensie en over het vaststellen van de jaarverslagen van Milieudefensie. Tweemaal per jaar vindt een ALV plaats, die wordt voorgezeten door een door de leden gekozen presidium. Leden kunnen zelf onderwerpen voordragen en het staat hen vrij moties in te dienen.

Voor het uitwerken van de campagneplannen hebben alle campagnes een campagneraad, waarvoor geïnteresseerde leden zich kunnen opgeven. Campagneraden vinden in principe driemaal per jaar plaats.

Voordat de campagneraden bestonden werd de actieve achterban eenmaal per jaar uitgenodigd voor een beleidsweekend. Met de instelling van campagneraden is een weekend met de focus op beleid niet meer noodzakelijk (in 2004 werd de laatste georganiseerd). In 2005 wordt een Ledendag georganiseerd, met het accent op enthousiasmeren en binden van onze actieve leden. Het ledenbulletin is een intern orgaan voor en door leden, dat vier maal per jaar uitkomt. Het bulletin is door leden opgericht ten behoeve van interne discussie en visievorming. De redactie bestaat eveneens uit leden, aangevuld met twee bureaumedewerkers en een bestuurslid, en is onafhankelijk. Leden kunnen zich abonneren op de digitale of de papieren versie. In 2004 ontvingen 300 abonnees het bulletin per post, ongeveer duizend abonnees kregen het bulletin per e-mail toegezonden. De redactie van het ledenbulletin stelt zich ten doel het aantal abonnees uit te breiden. Op diverse momenten en in diverse uitgaven wordt het ledenbulletin onder de aandacht gebracht.

Meedoen en meebeslissen

Milieudefensie is een organisatie van en met mensen, je kunt meedoen en je kunt je aansluiten. Dit is waarin Milieudefensie zich onderscheidt van andere milieu- en natuurorganisaties. Milieudefensie gebruikt tal van instrumenten om te komen tot milieuresultaat. Enerzijds zijn dat instrumenten die onder de noemer 'hindermacht' gevat worden: diverse actievormen die overheden en bedrijven onder druk kunnen zetten. Anderzijds hebben we de kracht van overtuiging nodig, door het aangeven van alternatieven, het overbrengen van wetenschappe-

lijke inzichten en lobby. Voorlichting is nodig om begrip en steun onder de bevolking te verwerven.

Zowel uit oogpunt van legitimiteit als om effectieve hindermacht te kunnen uitoefenen wil Milieudefensie een omvangrijk netwerk van ondersteunende en sympathiserende burgers (en organisaties) om zich heen hebben. Milieudefensie is een democratische vereniging met leden. Aan de verschillende campagnes en projecten zijn bovendien heel veel burgers en organisaties verbonden die de doelen van die campagne ondersteunen. Milieudefensie steunt acties van burgers op lokaal niveau en burgers helpen Milieudefensie om landelijk en internationaal waar nodig hindermacht te ontplooiën. En verspreid over het land zijn er 86 lokale afdelingen en contactpersonen van Milieudefensie actief. Deze afdelingen doen niet alleen mee met campagnes van Milieudefensie, maar organiseren ook zelf de meest uiteenlopende activiteiten.

Dat levert het beeld op van een vereniging waarbinnen vele honderden mensen actief zijn, mensen die zich deel voelen van Milieudefensie (leden, afdelingen, bureau). Met 'om die vereniging heen' een omvangrijke achterban van betrokkenen (individuen, groepen, organisaties) die voor kortere of langere tijd meewerken aan de verwezenlijking van campagnedoelen. Soms onder de vlag van Milieudefensie, soms als partners. Alles bij elkaar levert dat een groot netwerk op van betrokken en actieve burgers en organisaties, waarbinnen Milieudefensie de spin is in het web.

Bij de diverse activiteiten van Milieudefensie in 2004 waren in totaal naar schatting 85 duizend mensen betrokken. De vormen van 'meedoen' liepen uiteen van een handtekening zetten (op papier of digitaal), tot het uiten van persoonlijke hartenkreten, vloten bouwen en de Maas afzakken, het deelnemen aan een beroep op de Wet Openbaarheid van Bestuur en het kopen van een stukje bedreigde grond.

Inspraak werknemers

Milieudefensie kent een vorm van participatieve besluitvorming. Campagneplannen worden ontwikkeld door de campagneteams, in overleg met relevante werkeenheden (centrale en ondersteunende diensten). Er wordt advies gevraagd aan de campagneraden. De directie en het bestuur nemen uiteindelijk de beslissing. Over de algehele positionering en strategie vindt maandelijks een overleg plaats tussen campagneleiders, teamleiders van de centrale diensten en directie.

Tweemaal per jaar wordt er een algemene beleids(mid)dag georganiseerd, waar belangrijke beleidszaken en de plannen van de campagnes besproken worden. Deze beleidsdagen zijn verplicht voor alle medewerkers die een adviserende rol hebben aan directie en bestuur.

Ondernemingsraad

Milieudefensie heeft, net als andere instellingen met meer dan vijftig werknemers, een ondernemingsraad (OR) die de belangen van het personeel behartigt. Milieudefensie had in 2004 een vijfkoppige OR. De notulen van de OR worden op het intranet geplaatst en zijn zo compleet mogelijk, omdat de OR graag open is over wat ze doet. In sommige gevallen zijn er echter goede argumenten of verplicht de wet om informatie niet openbaar te maken omwille van de privacy.

In 2004 kwam de OR eenentwintig keer bij elkaar. Belangrijke onderwerpen waren: het gewenste profiel van een algemeen directeur, evaluatie (nog niet afgerond) van het in 2002 ingevoerde loongebouw (heeft het geleid tot minder personeelsverloop en Milieudefensie aantrekkelijker gemaakt voor nieuwe mensen en heeft het negatieve bijeffecten zoals meer hiërarchie voorkomen?), knelpunten in de arbeidsvoorwaarden, aanstelling vertrouwenspersoon bij conflicten met leidinggevenden, klachtenprocedure, noodzaak van specifiek beleid voor stresspreventie.

De doelstellingen van de OR voor 2005 zijn:

- Meedenken over en instemmen met de evaluatie van het loongebouw en competentie management en over implementatie van gezamenlijke conclusies;
- Meedenken over en instemmen met nieuw beleid met betrekking tot junior, medior en senior functies en een goede implementatie van het nieuwe beleid;
- Adviseren over en instemmen met een aan de huidige wet aangepast pensioenreglement;
- Adviseren over de nieuwe huisvesting van de organisatie en over de verhuizing;
- Het installeren van een nieuwe, voltallige en goedwerkende OR.

Donderslag!

Ten behoeve van de interne organisatiedemocratie van Milieudefensie wordt door medewerkers eenmaal per twee maanden een bijeenkomst georganiseerd voor alle medewerkers, onder de geuzennaam Donderslag! Deelname hieraan is vrijwillig. De opkomst is enigszins afhankelijk van de geagendeerde onderwerpen, maar meestal trekken de bijeenkomsten ongeveer dertig medewerkers. Donderslag heeft een adviserende rol aan directie, campagne teams en andere werkeenheden. Organisatiebrede besluiten worden ter advisering aan dit orgaan voorgelegd.

De belangrijkste onderwerpen van 2004: kunnen alle medewerkers wel hun ei kwijt in de interne democratie; wat vinden we van de campagneplannen; heeft Milieudefensie gebrek aan inhoudelijke kennis; waar staan wij in het maatschappelijk debat over overbevolking; moet de nieuwe directeur een arbeidsmarkttoeslag krijgen en willen we zo afwijken van ons loongebouw, en; hoe groen is ons pensioen?

Intranet

Milieudefensie heeft een interne website waar alle medewerkers stukken op kunnen publiceren. Hier zijn onder meer alle beleidsstukken en de notulen van alle overleggen te vinden, waaronder de bestuurs- en directienotulen. Het intranet is in 2004 gestart. Milieudefensie streeft ernaar, dat het intranet in 2005 een volwaardige rol vervult bij de interne communicatie in de werkorganisatie.

Intern milieubeleid

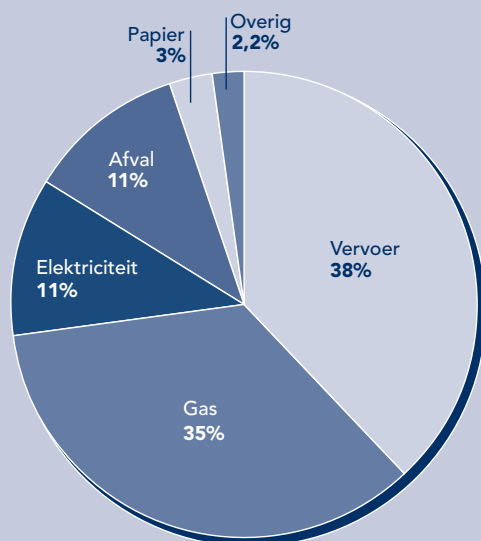
Actiemateriaal

Wanneer houten actiemateriaal nodig is gebruiken we waar mogelijk FSC-hout. Is dit niet beschikbaar, dan zoeken we naar de minst schadelijke, gangbare Europese houtsoorten. We gebruiken geen tropisch hardhout. De meeste houten decormaterialen worden na gebruik weer uit elkaar gehaald en zo veel mogelijk hergebruikt in nieuwe decorstukken. We gebruiken verf op waterbasis. Spandoeken zijn gemaakt van polyester spinakerdoek.

Keuken en catering

Werknemers kunnen op werkdagen gebruik maken van een biologische lunch. Per dag maken circa vijftig medewerkers daar gebruik van. Het voedsel dat in de kantine wordt geserveerd wordt besteld bij vier leveranciers. Het overgrote deel van het assortiment wordt ingekocht bij natuurwinkel De Belly. Koffie en thee worden ingekocht bij Simon Levelt en dragen het Max Havelaar-label. Bij de A-markt worden producten gekocht die niet bij De Belly verkrijgbaar zijn.

Milieubarometer
Procentuele bijdrage aan milieubelasting

Milieubarometer

Om inzicht te krijgen in onze eigen milieuprestaties hebben wij dit jaar voor het eerst gebruik gemaakt van de MKB-Milieubarometer die door CE en Stimular ontwikkeld is voor het Midden- en Klein Bedrijf. Deze barometer toont welke milieuaspecten zoals energie, afval, emissies of papierverbruik, het meest bijdragen aan onze totale milieuscore en milieukosten. De barometer werkt met efficiency-indicatoren, waardoor we kunnen zien hoe wij het doen in vergelijking met andere kantoren. Milieudefensie wil de monitor ook de komende jaren gaan toepassen, zodat we inzicht krijgen of en waar wij verbeteringen (of verslechtingen) in onze prestaties tot stand brengen. 2004 Geldt als referentiejaar.

Vervoer

De belangrijkste milieubelasting van het kantoor van Milieudefensie komt voor rekening van vervoer (38 procent), en wel werk-werkverkeer (dienstreizen). Er zijn in 2004 acht vlieggreizen gemaakt door Milieudefensie-medewerkers van het team Globalisering. Deze vlieggreizen tellen zwaar mee in het systeem van de milieubarometer: zij vormen 31 procent van de totale milieubelasting (en ongeveer 80 procent van de belasting door het werk-werkverkeer). Het gaat hier overigens uitsluitend om vlieggreizen naar bestemmingen die op meer dan 1.000 kilometer afstand liggen. Voor kortere afstanden wordt in de regel de trein gebruikt. Voor woon-werkverkeer wordt alleen gebruik gemaakt van het openbaar vervoer of de fiets. Milieudefensie vergoedt voor woon-werkverkeer de reële reiskosten voor het openbaar vervoer tot 45 kilometer. Medewerkers van Milieudefensie die meer dan de helft van het aantal dagen dat ze werken de fiets gebruiken om naar het werk te komen, hebben ongeacht de fietsafstand recht op een vergoeding van maximaal 85 euro per jaar voor fietsreparaties, extra slot en dergelijke. Mensen die minimaal drie keer per week meer dan 15 kilometer fietsen naar hun werk, krijgen de reiskosten vergoed die gelden voor openbaar vervoer. Omdat Milieudefensie autogebruik wil ontmoedigen, worden autokosten slechts vergoed als niet of niet op doelmatige wijze de plaats van bestemming met het openbaar vervoer kan worden bereikt of het gebruik van een auto om andere redenen noodzakelijk is.

Energie

Het gasverbruik is goed voor 35 procent van de milieubelasting. Het gasverbruik per kubieke meter gebouwinhoud is met 5 m³ gas per m³ gebouw hoger dan in een gemiddeld kantoorgebouw (4 m³/m³). Dat is alleszins verklaarbaar omdat Milieudefensie in oude, slecht geïsoleerde panden zit die moeilijk warm te stoken zijn, en omdat de verwarmingsinstallatie sterk verouderd is. Het is voorgekomen dat medewerkers hoog in het gebouw op hele koude dagen met jassen aan hebben gewerkt. In zo'n extreme

situatie worden elektrische straalkachelletjes gebruikt om bij te verwarmen. Maar die kunnen niet te hoog of met te veel tegelijk worden aangezet, omdat anders de stoppen doorslaan. Het is een belangrijke reden voor Milieudefensie om te verhuizen, hetgeen eind 2005 zijn beslag zal krijgen. Verbeteringen vallen daarom pas in 2006 te verwachten. Als Milieudefensie geen groene stroom zou inkopen, zou het elektriciteitsverbruik net zo milieubelastend zijn als het gasverbruik. Het stroomverbruik is echter voor 60 procent groene stroom, afkomstig van wind, water en schone biomassa; de overige 40 procent loopt via de servicekosten van de verhuurder en is helaas geen groene stroom. Door de inkoop van groene stroom vormt elektriciteit maar 11 procent van onze milieubelasting. Het elektriciteitsverbruik ligt met 49 kWh/m² een stuk lager dan het gemiddelde voor kantoren (70 kWh/m²). Het nachtverbruik is met 30 procent daarentegen aan de hoge kant. Hiervoor is nog geen logische verklaring gevonden. Juist de verdiepingen zonder computerserver lijken een hoog nachtverbruik te hebben.

Afval

Afval telt voor 11 procent mee in de milieubelasting. De geschatte hoeveelheid afval per medewerker (153 kg/mdw) ligt op het gemiddelde voor kantoren (150 kg/mdw). Milieudefensie haalt een hoog afvalscheidingspercentage (84 procent). Het grootste deel van het gescheiden afval bestaat uit papier en karton. Het groente- en fruitafval wordt bij Milieudefensie niet gescheiden omdat er in de binnenstad van Amsterdam geen gescheiden vuilophaal is en er geen mogelijkheid is voor een eigen compostbak.

Papier

Kantoorpapierverbruik vormt slechts 2,8 procent van de milieubelasting. Hierbij is drukwerk (dat extern geproduceerd wordt) niet meegenomen. Papierinkoop is met 42 kg/mdw laag vergeleken met een gemiddeld kantoor (60 kg/mdw). Dit lage verbruik is verklaarbaar door 'Red het bos', het motto waaronder medewerkers van Milieudefensie hun papierverbruik trachten terug te dringen: in printers en kopieermachines wordt veel gebruik gemaakt van 'achterkantjes' (eenzijdig bedrukt papier) en veel mensen printen met behulp van een speciale printerinstelling twee pagina's op één pagina A4. Milieudefensie koopt alleen 100 procent gerecycled post consumer papier in. Ook extern drukwerk voldoet nagenoeg volledig aan deze milieueis.

Water

Het waterverbruik per medewerker (6,9 m³/mdw) is iets lager dan gemiddeld in kantoren (7,3 m³/mdw) en vormt geen significante milieubelasting. Afvalwater, gevaarlijk afval en emissies van koolwaterstoffen vormen allemaal geen significante milieubelasting.

Leveranciers worden vooral uitgekozen op de milieuvriendelijkheid van hun producten, verder koopt Milieudefensie bij voorkeur biologisch voedsel.

Wanneer de catering verzorgd wordt door externen, bijvoorbeeld tijdens bijeenkomsten elders zoals een Algemene Ledenvergadering en recepties, wordt geprobeerd biologische catering te krijgen. Dit is echter niet overal mogelijk. De directie wil met ingang van 2005 bij borrels uitsluitend nog vegetarische hapjes verstrekken.

Schoonmaak

Servies wordt afgewassen in de afwasmachine. De schoonmaakmiddelen hiervoor (Green Pro vaatwasmiddel en glasreiniger) worden besteld bij Ecolab uit Nieuwegein en zijn 'goed biologisch afbreekbaar' volgens OESO-criteria en EDTA-/NTA-vrij. Schoonmaakmiddelen worden besteld bij De Belly en zijn van het merk Ecover. Bij de Regenboog uit Leiden wordt handzeep besteld. Verder gebruiken we econorm vuilniszakken en Danke wc-papier. In 2005 wordt bekeken of producten die nu nog gekocht worden bij Etos, Hema en Blokker ook in duurzaam geproduceerde varianten verkrijgbaar zijn bij Ecolab.

Computers en printers

Letten op milieubelasting zit bij medewerkers van Milieudefensie tussen de oren. Dat blijkt wel uit het onderstaande e-mailbericht van de afdeling Automatisering over de milieubelasting van computers en printers.

'Ik kan geen cijfers geven over hoeveel procent iets minder of meer milieubelastend is.

Wat we wel kunnen vertellen staat hieronder.

- Toners: recycle (allemaal).
- Beeldschermen: we kopen tegenwoordig alleen nog flatscreens, ongeveer de helft van de beeldschermen is ondertussen flatscreen. Die gebruiken minder energie en bevatten geen fosfor. Wat betreft de rest van de onderdelen en elektronica zijn ze uiteraard wel milieubelastend, maar minder dan de 'ouderwetse' monitoren.
- Computers: de kleine msi-kastjes die we nu steeds kopen gebruiken minder stroom, dan dat computers voorheen deden. Ondertussen is bijna de helft van onze computers van dit type. We houden een nieuwe generatie computers in de gaten. Die zijn volledig loodvrij en gebruiken minder giftige stoffen als brandvertragers. Ze zijn meer ontworpen vanuit het oogpunt van recycling. We hebben ze nog niet. We denken dat ze voor de huidige configuratie van onze werkstations niet snel genoeg zijn, maar als we straks over zijn op linux, zijn ze misschien wel snel genoeg. Bovendien is een sneller type in de maak.
- Printers: We hebben veel oude en milieuvriendelijke printers. Okidata printers zouden veel milieuvriendelijker zijn. We houden het in de gaten voor nieuw aan te schaffen printers.'

Fondsenwervings- en sponsorbeleid

Voor haar activiteiten is Milieudefensie afhankelijk van geld dat binnenkomt via contributies, donaties, subsidies en sponsoring. Voor Milieudefensie is het van primair belang dat haar oordeel over milieuproblemen en politieke en maatschappelijke issues niet afhankelijk is van eventuele wensen van geldschieters. Milieudefensie zet haar principes niet overboord voor geld en heeft daarom strikte bepalingen voor sponsorrelaties.

Milieudefensie is een vereniging. Dat houdt in dat de Algemene Ledenvergadering de beslissende stem heeft over de plannen van Milieudefensie. Op grond van de door de ALV goedgekeurde plannen zoekt Milieudefensie naar geld ter bekostiging van specifieke projecten en programma's.

CBF-Keur

Milieudefensie heeft sinds 2000 het CBF-Keur van het Centraal Bureau Fondsenwerving en voldoet aan de criteria die gelden voor het verkrijgen van dit keurmerk. Dat betekent onder meer dat de kosten van de fondsenwerving, die 22 procent van de inkomsten via deze fondsenwerving bedragen, onder het toegestane maximum van 25 procent liggen. En dat de financiële verslaggeving voldoet aan de door het CBF opgestelde regels. In 2005 zal de periodieke evaluatie door het CBF plaatsvinden.

Contributies en donaties

In 2004 had Milieudefensie 74.782 leden en donateurs. De minimum contributie bedroeg € 30,- per jaar inclusief Milieudefensie Magazine en € 15,- exclusief het Magazine.

Meedoen aan het schrijfproject Earth Alarm kost € 15,- per jaar.

Jongeren tot 28 jaar kunnen voor € 10,- lid worden van Jongeren Milieu Actief; voor wie al lid is van Milieudefensie is dit lidmaatschap gratis.

Voor de omvang van de donaties verwijzen we graag naar het financieel verslag. In 2005 wordt gestreefd naar groei tot tussen de 80 en 85 duizend leden en donateurs, waarbij extra inspanningen worden gedaan ten behoeve van groei van het aantal leden.

Renteschenken

Milieudefensie is renteschenkingspartner van ASN Bank en Triodos Bank. Dat betekent dat mensen die een spaarrekening hebben bij deze banken ervoor kunnen kiezen hun rente te laten overmaken op de rekening van Milieudefensie.

Omvang mailingen

Milieudefensie is zich ervan bewust, dat in de samenleving weerstand bestaat tegen het aantal mailingen dat men ontvangt van fondsenwervende organisaties. Bij Milieudefensie zelf kwamen hierover in 2004 acht klachten binnen, die naar tevredenheid van de klagers werden opgelost. Wie geen mailingen wil ontvangen, kan dat namelijk aangeven en wordt geschrapt van de mailinglijst. Milieudefensie voert al jaren een strikt mailingenbeleid om te voorkomen dat onze leden en donateurs overvoerd worden met steeds weer nieuwe verzoeken om geld.

Per jaar doet Milieudefensie twee reguliere donatieverzoeken uitgaan aan leden en donateurs in maart en september. Daarnaast kunnen mensen verspreid over het jaar maximaal drie donatieverzoeken ontvangen, aansluitend op een thema waarvoor mensen van hun interesse hebben blijk gegeven. Deze donatieverzoeken gaan vergezeld van nieuws over de betreffende campagnes. Aan leden wordt hierbij halfjaarlijks ook het contributieverzoek gedaan. Leden ontvangen naar keuze tien maal per jaar het Magazine of vier maal per jaar de nieuwsbrief Milieudefensie Actief. Donateurs ontvangen eveneens Milieudefensie Actief.

Werving nieuwe leden en donateurs

Om de achterban substantieel te vergroten voert Milieudefensie het wervingsprogramma 2001-2005 uit. Op onderdelen wordt daarbij gebruik gemaakt van de diensten van anderen, zoals een telemarketingbureau. De eerste twee jaren waren investeringsjaren, in 2003 en 2004 kwamen volgens schema de geplande netto resultaten binnen. Het break-even punt, waarbij de opbrengsten de kosten hebben terugbetaald, wordt verwacht in 2005. In 2005 wordt gewerkt aan een vervolgprogramma (voor de periode 2006 t/m 2008). Vanwege het succes van het huidige programma zullen veel activiteiten in het nieuwe programma worden voortgezet. De ledenwerfinspanningen worden daarbij vergroot. Hoofddoel: 40.000 leden en 60.000 donateurs in het jaar 2008. Dat biedt Milieudefensie een stevig fundament: maatschappelijke legitimatie voor de activiteiten, een basis voor de vereniging, potentieel drukmiddel voor campagnes en een duurzame financiële basis met vrij besteedbaar geld.

Subsidies

In het kader van de Subsidieregeling Maatschappelijke Organisaties en Milieu (SMOM) ontvangt Milieudefensie project- en programmasubsidie van het ministerie van VROM. Deze subsidieregeling is bedoeld om maatschappelijke organisaties in staat te stellen verantwoordelijkheid en initiatief te nemen voor issues op het gebied van milieu, natuur en duurzaamheid. Voor de periode 2003 t/m 2005 heeft Milieudefensie programmasubsidie gekregen voor het betrekken van meer burgers bij onze activiteiten. Projectsubsidies ontving Milieudefensie in 2004 behalve van VROM ook van andere overheden en fondsen. Zie hiervoor het financieel verslag.

Sponsoring

Milieudefensie heeft strenge richtlijnen voor fondsenwervende relaties met bedrijven:

- Bedrijven moeten voldoen aan de richtlijnen voor maatschappelijk verantwoord ondernemen, zoals vastgelegd in het MVO Referentiekader (zie www.mvo-platform.nl).
- De fondsenwervende relatie is niet structureel en niet langdurig; het gaat om een financiële bijdrage aan een specifiek project.
- Milieudefensie of een andere bij Friends of the Earth aangesloten organisatie voert geen actie tegen het bedrijf.
- Milieudefensie blijft geheel onafhankelijk in haar activiteiten; dit wordt schriftelijk vastgelegd in een brief of een contract.

In 2004 is Milieudefensie niet gesponsord door bedrijven.

Nationale Postcode Loterij

Milieudefensie behoort sinds 1996 tot de vaste beneficiënten van de Nationale Postcode Loterij (NPL). In 2004 ontving Milieudefensie 1,5 miljoen euro. Hoewel er een zekere spanning bestaat tussen de principes van Milieudefensie en sommige uitingen van de Postcode Loterij, waarbij bijvoorbeeld auto's worden weggegeven, vindt Milieudefensie dat de voordelen de nadelen ruimschoots overtreffen. De Postcode Loterij verbindt geen voorwaarden aan de besteding van haar bijdrage. Milieudefensie kan dit geld daardoor volledig naar eigen inzicht inzetten en dus ook voor soms scherpe acties. Dankzij de steun van de Nationale Postcode Loterij kan Milieudefensie activiteiten realiseren die anders niet tot stand zouden komen of een veel kleinere schaal zouden hebben. Bovendien bereikt de Postcode Loterij een miljoenenpubliek met informatie over milieu, natuur en mensenrechten en levert daarmee een belangrijke bijdrage aan het realiseren van de doelen van de op dit moment 49 beneficiënten. Milieudefensie vermeldt de bijdrage van de Nationale Postcode Loterij in haar uitingen. Omgekeerd vermeldt de Nationale Postcode Loterij Milieudefensie als beneficiënt in haar eigen uitingen. In 2005 gaan Milieudefensie en de Nationale Postcode Loterij hun relatie evalueren.

Privacybepaling

Persoonsgegevens die Milieudefensie via formulieren of op een andere manier bereiken, worden nooit verstrekt aan derden. Milieudefensie slaat de gegevens strikt vertrouwelijk op. Binnen de organisatie zelf hebben slechts een paar medewerkers toegang tot deze gegevens. De adressendatabase van Milieudefensie is aangemeld bij het College Bescherming Persoonsgegevens.

Externe communicatie

Periodieken

Milieudefensie geeft twee algemene periodieken uit, Milieudefensie Magazine en Milieudefensie Actief. Daarnaast verschijnen (digitale) campagnenieuwsbrieven en Earth Alarm. Milieudefensie Magazine is een publiekstijdschrift met een journalistieke formule. Het verschijnt maandelijks en had in 2004 een oplage van gemiddeld 16.200 exemplaren. De redactie is onafhankelijk, hetgeen is neergelegd in het redactiestatuut. Directie en bestuur van Milieudefensie hebben geen zeggenschap over de inhoud. De enige uitzondering zijn de 'organisatiepagina's' in het Magazine, die duidelijk een apart katern vormen en waarin Milieudefensie haar eigen nieuws en acties onder de aandacht brengt.

Milieudefensie Actief is een periodiek met actienieuws en -foto's en wordt gratis toegezonden aan alle leden en donateurs die geen abonnement hebben op Milieudefensie Magazine. De gemiddelde oplage in 2004 was 80 duizend exemplaren.

Campagnes geven eigen digitale nieuwsbrieven uit voor geïnteresseerden. Het aantal abonnees verschilt per nieuwsbrief, en varieert van enkele honderden tot ruim duizend. Ook de verschijningsfrequentie verschilt en is afhankelijk van actuele ontwikkelingen.

Earth Alarm is het schrijfproject van Milieudefensie. Individuele burgers schrijven regeringen, bedrijven of internationale instanties (zoals de Wereldbank) brieven waarin ze de geadresseerden verzoeken verantwoordelijkheid te nemen voor milieumisstanden en deze op te lossen. Het gaat altijd om projecten in het buitenland. Het is een zeer effectief actiemiddel gebleken. In 2004 schreven ongeveer drieduizend mensen mee. Zij ontvangen zes tot acht keer per jaar een nieuwsbrief met achtergrondinformatie over een nieuwe case en een suggestie voor een brief.

Website

De website van Milieudefensie, www.milieudefensie.nl, trok in 2004 362.324 zogenaamde unieke bezoekers die samen 510.245 keer de site bezochten. Ongeveer 16 duizend mensen bezochten de jongerenwebsite www.jma.org met bij elkaar 24 duizend bezoekjes.

Milieudefensie beheerde in 2004 de volgende themawebsites:

- www.weetwatjeet.nl met 80 duizend bezoeken door 63 duizend mensen;
- www.weekvandevoortuitgang.nl met 17 duizend bezoeken door 11,5 duizend mensen;
- www.misskoop.nl met tienduizend bezoeken door 8,5 duizend mensen;
- www.choosefoodchoosefarming.org met bijna 17 duizend bezoeken door 14 duizend mensen;
- www.thebet.nl met 18 duizend bezoeken door 13 duizend mensen.

Lokale afdelingen van Milieudefensie hebben hun eigen websites, die ze zelf beheren met namen als www.rotterdam.milieudefensie.nl.

Servicelijn

De servicelijn handelde in 2004 in totaal 11.504 telefoontjes af. In 32 procent van de gevallen ging het om vragen over of naar aanleiding van de campagnes die Milieudefensie in 2004 voerde; 27 procent betrof aanvragen van brievenbusstickers; 21 procent had betrekking op de ledenadministratie (adreswijzigingen, foute spellingen et cetera). De overige 20 procent betrof uiteenlopende onderwerpen of telefoontjes die in feite bestemd waren voor de receptie, een andere afdeling of Milieu Centraal.

Omgang met kritiek

In Milieudefensie Magazine wordt regelmatig gedebatteerd tussen Milieudefensie en haar critici. Soms nodigt Milieudefensie critici uit om bij Milieudefensie een debat te voeren met of een masterclass te houden voor de medewerkers. Dit gebeurt doorgaans op initiatief van medewerkers.

Bij onterechte kritiek in de media reageren we via opinie-stukken of ingezonden brieven. Als we fout zitten geven we dat onomwonden toe. In 2004 zijn we één keer op een fout geattendeerd: in een digitale enquête over Moerdijk (oktober/november) bleek een programmeerfout geslopen. Een journalist van BN/DeStem ontdekte dat je bij de eerste vraag niet een 'ongewenst' antwoord kon geven en wilde weten hoe eerlijk de uitslag was. Milieudefensie gaf publiekelijk toe dat er een stomme fout was gemaakt. De klinkende uitslag van de enquête (80 procent tégen de komst van een nieuw bedrijventerrein) bleef overigens ook met aftrek van de 'foutstemmers' overeind.

Omgang met klachten

Klachten komen binnen bij de Servicelijn, die ook verantwoordelijk is voor afhandeling overeenkomstig de klachtenprocedure. Indien een klager het niet eens is met de wijze waarop een klacht is afgehandeld kan hij of zij in beroep bij het bestuur. In 2004 zijn ongeveer vierhonderd klachten binnengekomen (veelal over administratie van persoonlijke gegevens) die naar tevredenheid van de klagers zijn afgehandeld; van de beroepsprocedure is geen enkele keer gebruik gemaakt. De meeste klachten gaan over niet ontvangen post, onjuiste adressering, de keuze van actieonderwerpen en actievormen, en over standpunten van Milieudefensie. Klachten worden wekelijks besproken tijdens het teamoverleg van de Servicelijn. Dat leidt waar nodig tot aanpassing van de werkwijze.

Een enkele keer komt een klacht voort uit een onvervulbare wens, bijvoorbeeld het verzoek om actie te voeren tegen een bepaald lokaal milieuprobleem. Dan wordt uitgelegd dat Milieudefensie in verreweg de meeste gevallen niet aan zo'n verzoek kan voldoen.

Relatie met de media

In het kader van het inwerkprogramma van een nieuwe persvoorlichter zijn in 2004 bezoeken afgelegd bij diverse landelijke media, te weten ANP, Novum, RTL Nieuws en RTL Editie NL, NOS Radio-1 journaal, RTV Noord-Holland, Volkskrant, NRC Handelsblad en Financiële Dagblad. In deze gesprekken werd journalisten ook gevraagd naar hun tevredenheid over de werkwijze van de persdienst van Milieudefensie. De bezochte redacties waren goed te spreken over de bereikbaarheid van Milieudefensie en de snelle en adequate reactie op relevant nieuws en op verzoeken van de media zelf. De grote hoeveelheid persberichten werd niet als probleem ervaren.

Actievoeren

De wereld is na de aanslagen in de Verenigde Staten drastisch veranderd. Tegenstellingen zijn scherper geworden. Ook in Nederland. De moord op Fortuyn en vorig jaar Theo van Gogh hebben de politieke en maatschappelijke verhoudingen verhard. Dat heeft ook zijn weerslag gehad op de milieubeweging, zeker direct na de moord op Fortuyn. Sommige activiteiten van Milieudefensie waren aanleiding voor kamervragen over onze subsidies. Juist in dit klimaat vindt Milieudefensie het belangrijk te laten zien welke uitgangspunten aan haar activiteiten ten grondslag liggen.

Milieudefensie handelt uit respect voor het leven, daar past geen enkele vorm van geweld bij. Onze belangrijkste 'wapens' zijn debat en dialoog. We zetten onze argumenten soms kracht bij met opvallende acties en manifestaties waarbij we zoveel mogelijk mensen betrekken. Milieudefensie werkt in alle openheid en neemt altijd volledige verantwoordelijkheid voor haar acties.

De acties van Milieudefensie zijn altijd geweldloos. Dit betekent dat Milieudefensie geen geweld tegen personen gebruikt en acties afwijst die vernieling van goederen tot doel hebben. Milieudefensie verwacht van medewerkers dat zij deze uitgangspunten onderschrijven.

Milieudefensie gaat confronterende acties niet uit de weg. Die zijn soms nodig, al is het maar omdat de dialoog door onze opponenten maar al te vaak als tactiek gebruikt wordt om kritische organisaties aan het lijntje te houden. Ook die acties beantwoorden uiteraard aan de eerder geformuleerde uitgangspunten.

Dat betekent in de praktijk bijvoorbeeld:

- Dat actievoerders voor elke actie uitvoerig worden geïnstrueerd, voor hun eigen veiligheid en om ze houvast te geven over wat ze (niet) moeten doen wanneer anderen geweld tegen ons (dreigen te) gebruiken;
- Dat er bij elke actie getrainde mensen aanwezig

FOTO: ANP

zijn om escalatie te voorkomen en dat er bij grote manifestaties altijd een ordedienst is;

- Dat acties die fysiek gevaarlijk zijn, zoals beklimmingen, alleen worden uitgevoerd door getrainde mensen;
- Dat Milieudefensie bij blokkadeacties mensen die naar buiten willen nooit de doorgang belemmert;
- Dat we ons bijvoorbeeld bij pogingen om een blokkade te doorbreken uitsluitend passief verzetten (door te blijven staan of te gaan zitten, eventueel aan elkaar vastgeketend);
- Dat blokkadeacties, een boycot of andere confronterende acties nooit uit de lucht komen vallen, maar dat er voorafgaand aan zo'n actie altijd al van alles is gebeurd (brieven, gesprekken of bijvoorbeeld juridische procedures);
- Dat Milieudefensie, als zij politici, topmanagers van bedrijven of andere functionarissen direct aanspreekt, noemt of in beeld brengt, die mensen altijd aanspreekt in hun functie als vertegenwoordiger van de regering, een bedrijf of instelling, en nooit als privépersoon.

Milieudefensie zal met haar acties nooit willens en wetens andere mensen in gevaar brengen. Dat vinden we vanzelfsprekend. Het Actieteam van Milieudefensie heeft door de jaren heen een zeer goede, solide staat van dienst opgebouwd.

Omgang met bedrijven: opponenten

Relatie met opponenten (ethisch actievoeren)

Er is altijd sprake van een spanningsveld tussen zorgvuldig (en correct) willen zijn in de relatie met onze opponenten en voorkomen dat een tegenpartij kans krijgt de zaak te maskeren en/of een tegenoffensief te beginnen. Milieudefensie zal daar elke keer opnieuw een afweging in moeten maken. Hoe die afweging ook uitpakt, het is in ieder geval van belang dat het gebeurt.

Die afweging speelt bijvoorbeeld bij de voorgenomen publicatie van een rapport met beschuldigingen aan het adres van een bedrijf of instelling. Met name de ernst van de geconstateerde feiten en (twijfel over) de hardheid van de beschuldiging bepalen of zo'n rapport of relevante passages (vóór publicatie) aan het betrokken bedrijf of de instelling wordt voorgelegd. Als dat gebeurt en er nieuwe, harde feiten boven tafel komen, zal dat in de meeste gevallen leiden tot aanpassingen. Milieudefensie is hier in het verleden minder zorgvuldig mee omgegaan. Dat heeft in een rapport waarin beschuldigingen aan het adres van Nuon werden gedaan tot een vervelend incident geleid. Dat is uiteindelijk naar

wederzijdse tevredenheid opgelost. Milieudefensie heeft zichzelf sindsdien voorgenomen dit soort situaties te voorkomen.

Bronvermelding en controle van bronnen en feiten

Beschuldigingen en beweringen staan of vallen met de houdbaarheid ervan. Dat vraagt om zorgvuldigheid. Daarom worden beweringen en beschuldigingen die Milieudefensie doet altijd nauwkeurig gecontroleerd op basis van een aantal richtlijnen.

Milieudefensie maakt alleen gebruik van deskundige en betrouwbare bronnen die hun waarde in het verleden hebben bewezen. Bij harde feiten, zoals metingen van resten bestrijdingsmiddelen of de oppervlakte aan bedrijventerreinen in Nederland, kunnen we in principe toe met één bron, mits deze betrouwbaar is. Bij 'zachte' gegevens, bijvoorbeeld als de beschuldiging stoelt op niet-controleerbare beweringen, moet er aan de hoofdlijn van een verhaal altijd meer dan één bron ten grondslag liggen. De hoofdlijn van een verhaal mag nooit alleen gebaseerd zijn op uitspraken van anonieme bronnen. Ter verificatie worden uitspraken van bronnen die anoniem wensen te blijven voorgelegd aan derden, die het beweerde kunnen bevestigen.

Successen

Als Milieudefensie resultaat boekt bij een bedrijf, kunnen verschillende (tegenstrijdige) belangen een rol spelen bij de communicatie over dat succes. Milieudefensie wil het succes claimen, maar heeft ook baat bij een goed contact met het bedrijf, omdat er anders geen sprake kan zijn van een succes. Het bedrijf wil haar eigen product promoten of de schade van een actie zoveel mogelijk beperken.

Bij het claimen van successen hanteren we 'normale' fatsoensnormen: we geven onze voormalige tegenstander geen trap na. We beperken ons tot de feiten.

Omgang met bedrijven: samenwerking

Gezamenlijk optreden

Voor samenwerking met bedrijven hanteert Milieudefensie het 'politieke voorzorgsprincipe' waartoe binnen het netwerk van Friends of the Earth is besloten. Op dit moment zijn veel bedrijven niet gericht op duurzaam ondernemen. We zijn daarom terughoudend in het samenwerken met bedrijven. Ook werken we niet samen met bedrijven waar een zusterorganisatie uit ons netwerk problemen mee heeft of actie tegen voert. Milieudefensie ondertekent in beginsel alleen een gezamenlijke verklaring met een bedrijf als dat past binnen de

strategie van een campagne. Bij overkoepelende onderwerpen geldt de inhoud van het Algemeen Beleidsplan. In 2004 heeft Milieudefensie twee verklaringen uitgebracht samen met het bedrijfsleven (en samen met andere natuur- en milieuorganisaties). TANGRAM Architecten, Milieudefensie en Natuur en Milieu vonden elkaar in hun visie op de mogelijkheden om woningen en bedrijventerreinen op te vangen binnen bestaand bebouwd gebied. De Vereniging Van Nederlandse Houtondernemingen (VNH), Milieudefensie, Greenpeace, de Interkerkelijke organisatie voor ontwikkelingssamenwerking (ICCO), de International Union for the Conservation of Nature en het Wereld Natuur Fonds vroegen gezamenlijk aan de Nederlandse regering en de Europese Unie om wetgeving te ontwikkelen die de import van illegaal hout verbiedt. In bepaalde gevallen werkt Milieudefensie samen met bedrijven die producten in natura ter beschikking stellen. In 2004 waren dat de Natuurwinkels, die een knapzak met biologische lunch aanboden aan de elfduizend deelnemers van een door Milieudefensie georganiseerde fietstocht langs biologische boeren en tuinders tijdens de Open Dagen van Biologica.

Banken en pensioenfondsen

Milieudefensie heeft spaarrekeningen bij ASN Bank en Triodos Bank. Dit zijn allebei groene banken. Betaalrekeningen heeft Milieudefensie bij SNS bank en Postbank. Postbank is een gewone bank, met zowel duurzame als niet-duurzame beleggingen. SNS Bank heeft een iets duurzamer beleid dan de Postbank, maar biedt ook beleggingsfondsen van andere (ook niet-duurzame) banken aan. Spaarlonen van werknemers staan op rekeningen bij ASN Bank. Milieudefensie heeft voor de pensioenen een contract met Reaal.

Omgang met overheid en politiek

Milieudefensie is onafhankelijk in haar mening, ook ten aanzien van bestuurders en politieke gezagsdragers. Dat wordt ons niet altijd in dank afgenomen. Milieudefensie is echter van mening dat zij een kritische rol te spelen heeft in de samenleving, juist ten aanzien van bewindslieden en kabinetsplannen.

Inhoud voorop

Milieudefensie spreekt politici altijd aan in hun rol, en nooit als privé-persoon. Dit betekent dat wij ons bij acties altijd richten op het beleid van een bewindspersoon of politieke partij, en nooit op de persoon zelf. Inhoudelijke meningsverschillen vragen om een inhoudelijke reactie.

Dat betekent dat wij het beleid en de wijze waarop dat uitgevoerd wordt ter discussie stellen, waarbij persoonlijke kwalificaties slechts betrekking hebben op de inhoud en uitvoering van het beleid.

Milieudefensie heeft in 2004 één keer wel op de persoon gespeeld in een persbericht met als titel 'Driewerf hoera voor Pieter van Geel'.

"Amsterdam, 11 maart 2004 – Milieudefensie is enthousiast over de strijdbare taal die staatssecretaris Pieter van Geel van milieu vandaag in de Volkskrant uit over het aanpakken van de uitstoot van met name dieselauto's. Milieudefensie hoopt dat Van Geel niet alleen inzet op strengere normen voor motoren, maar ook denkt aan het duurder maken van diesel."

Interne discussie over pensioenfondsen Reaal

In 2004 is op initiatief van een van de medewerkers van Milieudefensie een interne discussie gevoerd over het pensioencontract met Reaal. Reaal investeert namelijk in bedrijven die Milieudefensie onvoldoende duurzaam vindt en zelfs bedrijven waar Milieudefensie regelmatig actie tegen voert, zoals Shell. Indirect voert Milieudefensie daarmee een beleid dat strijdig is met haar eigen waarden en met de waarden die ze uitdraagt. Bovendien dwingt Milieudefensie principiële werknemers op deze manier om geld in verkeerde zaken te steken.

De directie van Milieudefensie gaf in haar reactie aan dat er geen groene pensioenmaatschappijen bestaan. Daar is bij het aangaan van een contract wel naar gekeken. Het contract met Reaal kan ook niet zomaar verbroken worden. In 2005 zal de directie het pensioenfondsen benaderen met onze duurzaamheidswensen, indien mogelijk gezamenlijk met Novib en Natuur en Milieu.

Onze kritische rol wordt door de politiek niet altijd gewaardeerd. Dat leidt soms tot Kamervragen over de inhoud van onze activiteiten en de wijze van financiering daarvan. Milieudefensie laat zich daar in haar keuze voor acties en activiteiten niet door beïnvloeden, controversiële activiteiten gaan we niet uit de weg.

Bovendien zijn we open over onze financieringsbronnen. Het geld voor onze grote campagnes komt over het algemeen van leden, donateurs en de Nationale PostcodeLoterij. Activiteiten in het kader van projecten kunnen soms door projectfinanciering van overheid of fondsen worden betaald, maar dan is vooraf door de desbetreffende financier goedgekeurd waar het geld aan besteed wordt.

Lobby

De contacten met politici lopen grotendeels via directie en campagneleiders. Bij grotere projecten wordt actief contact gezocht met de desbetreffende Kamerleden, die het onderwerp in hun portefeuille hebben. Daarbij proberen we met alle partijen, van Christenunie tot SP en van VVD tot GroenLinks te spreken. Het agenderen van issues en het verwerven van steun voor onze voorstellen is vaak de aanleiding voor dergelijke gesprekken. Kamerleden zijn altijd zeer bereid om deel te nemen aan debatavonden of bijeenkomsten die Milieudefensie organiseert.

Milieudefensie loopt echter 'de deur niet plat' in politiek Den Haag. Lobbyen is niet onze sterkste kant, hoewel er wel discussies zijn over het meer en beter inzetten van

dit instrument. Milieudefensie maakt dan ook nauwelijks gebruik van de gezamenlijke Haagse lobbyist van de natuur- en milieubeweging. Vaak zijn er wel 'korte lijnen' met fractiemedewerkers; even elkaar op de hoogte stellen van belangrijke activiteiten of nieuwtjes maakt het mogelijk een onderwerp onder de aandacht te brengen.

Samenwerking met collega-organisaties

Netwerk Friends of the Earth (FoE)

Het netwerk van Friends of the Earth kwam al in het bestuursverslag ter sprake. Bij internationale politieke lobby wordt altijd samengewerkt binnen dit netwerk. Projecten van de campagne Globalisering die betrekking hebben op misstanden in ontwikkelingslanden vinden altijd plaats in samenwerking met lokale zusterorganisaties of vergelijkbare groepen.

Binnen het FoE-netwerk is Milieudefensie een van de grootste groepen, daarom voelt Milieudefensie een extra zware verantwoordelijkheid voor het goed functioneren van het netwerk. Milieudefensie neemt deel aan het project 'Growing together', dat is gericht op het versterken van Oost-Europese groepen bij de ontwikkeling van hun organisatie en fondsenwerving.

FOTO: MICHEL WIJNBERGH

Andere coalities en netwerken

In 2004 nam Milieudéfensie onder andere deel aan de volgende coalities en netwerken:

- De Nieuwe Dialoog: Een coalitie van 'grotere' maatschappelijke organisaties, zoals Novib en de FNV.
- Keer het Tij: Een brede coalitie van vooral 'kleinere' maatschappelijke organisaties.
- Nederlands Sociaal Forum (NSF): Samenwerkingsverband van 130 Nederlandse maatschappelijke organisaties. Zie ook onderaan.
- Strategisch Beraad: Het reguliere overleg van de Nederlandse natuur- en milieuorganisaties.
- MVO-Platform
- Nature & Poverty: Samenwerking met WNF en IUCN. Zie ook onderaan.
- Zuid-Noord Federatie.
- Platform Andere Landbouw (PAL).
- Habitat Platform.
- European Environmental Bureau (EEB).
- Soja-coalitie.

Adviesfuncties vervulde Milieudéfensie in:

- Raad van Nature & Poverty-subsidieontvangers ROTS
- FSC – Raad van Toezicht
- Raad van Advies van Milieu Centraal
- Stuurgroep en redactie van de juridische website www.milieuhulp.nl

NSF

Milieudéfensie was één van de initiatiefnemers en meest actieve participant van het Nederlands Sociaal Forum (NSF), waarin 130 Nederlandse maatschappelijke organisaties samenwerkten onder het motto 'Een andere wereld is mogelijk'. Van 26 tot 28 november 2004 vond in de Beurs van Berlage het eerste Nederlands Sociaal Forum plaats. Ruim vierduizend mensen bezochten meer dan honderd workshops en seminars, waarvan diversen georganiseerd door Milieudéfensie. Tweeduizend mensen bezochten de Westergasfabriek voor de voorstelling Shouting Fence over de Palestijnse muur. Ongeveer tweeduizend mensen liepen mee in de demonstratie 'Samen voor een kleurrijk Nederland' waarmee op 28 november het NSF werd afgesloten.

Nature & Poverty

Milieudéfensie heeft samen met het Wereld Natuur Fonds (WNF) en IUCN Nederlands Comité de krachten gebundeld. Met steun van het ministerie van Buitenlandse Zaken (DGIS) voeren wij een driejarig programma uit dat ernaar streeft armoede te bestrijden op basis van behoud en duurzaam gebruik van de natuur (zie ook: www.natureandpoverty.org).

Vele van onze lopende activiteiten en internationale campagnes konden in het samenwerkingsprogramma worden ingepast. Zo wordt nu samengewerkt op de onderwerpen die met ontbossing en overbevising te maken hebben. Onderwerpen zijn oa: de aanleg van oliepalm- en sojaplantages en het tegengaan van de kap van

mangrovebossen voor garnalenteelt. Het programma heeft activiteiten in Zuid-Amerika, West-Afrika en Zuidoost-Azie. Ten tijde van de tsunami-ramp konden we mede door ons FoE-netwerk en dit programma ook snel contacten leggen met mensen daar.

De samenwerking geeft tevens invulling aan voorgenomen beleidswijzingen van het ministerie van Buitenlandse Zaken (DGIS) met betrekking tot de financiering van maatschappelijke organisaties op het terrein van ontwikkelingssamenwerking. Gestreefd wordt naar de opzet van een samenwerkingsverband waarin de netwerken die de deelnemende partners vertegenwoordigen optimaal worden gebruikt en elkaar zowel in noordelijke als in zuidelijke landen kunnen versterken.

jaarverslag 2004
FINANCIEEL VERSLAG

Balans

ACTIVA	31-12-2004	31-12-2003
Materiële vaste activa		
<i>Benodigd voor de bedrijfsvoering</i>	137.026	167.791
<i>In het kader van de doelstelling</i>	61.723	56.722
Kortlopende Vorderingen		
<i>Debiteuren (inclusief subsidies)</i>	389.560	733.459
<i>Overige vorderingen</i>	231.620	309.842
	<u>621.180</u>	<u>1.043.301</u>
Liquide middelen	1.443.648	857.362
Beleggingen	12.627	12.351
Voorraden	19.786	800
	2.295.990	2.138.327
PASSIVA		
Vrij besteedbaar Vermogen		
<i>Algemene reserve</i>	337.539	294.433
<i>Bestemmingsreserves bestuur</i>	548.376	408.883
	<u>885.915</u>	<u>703.316</u>
Vastgelegd Vermogen		
<i>Fonds activa bedrijf</i>	137.026	167.791
<i>Fonds activa doelstellingen</i>	61.723	56.722
	<u>198.749</u>	<u>224.514</u>
Voorzieningen	63.114	55.071
Kortlopende Schulden		
<i>Crediteuren</i>	431.710	476.811
<i>Overige kortlopende schulden</i>	671.220	636.892
<i>Belastingen en sociale premies</i>	45.282	41.723
	<u>1.148.212</u>	<u>1.155.426</u>
	2.295.990	2.138.327

Beschikbaar voor doelstellingen	werkelijk 2004	begroot 2004	werkelijk 2003
Baten uit eigen fondsenwerving			
<i>Contributies</i>	598.137	602.000	602.081
<i>Donaties, giften en schenkingen</i>	1.646.282	1.672.185	1.352.519
<i>Nalatenschappen</i>	13.895	0	12.387
	<u>2.258.314</u>	<u>2.274.185</u>	<u>1.966.987</u>
Kosten eigen leden- en fondsenwerving			
<i>Wervingskosten</i>	350.644	366.903	278.500
<i>Uitvoeringskosten</i>	149.860	156.354	133.802
(in % van baten uit eigen fondswerving)	22,2%	23%	21%
Netto baten is totaal eigen fondsenwerving	<u>1.757.810</u>	<u>1.750.928</u>	<u>1.554.685</u>

(vervolg beschikbaar voor doelstellingen)

Baten uit verkoop artikelen	293	0	0
Aandeel in acties van derden			
<i>Nationale Postcode Loterij</i>	1.500.000	1.500.000	1.500.000
<i>Coins for Care</i>	6.876	0	28.957
Beschikbaar uit fondsenwerving	3.264.979	3.250.928	3.083.642
Subsidies overheden en anderen	2.845.869	2.717.463	2.403.454
Resultaat beleggingen	276	0	218
Overige baten en lasten	-12.907	0	6.063
Totaal beschikbaar voor doelstelling	6.098.217	5.968.391	5.493.377

Besteding aan doelstellingen

	werkelijk 2004	begroot 2004	werkelijk 2003
Voorlichting en kennisvergarig			
<i>Servicelijn en leden administratie</i>	470.553	398.548	404.928
<i>Maandblad en donateurskrant</i>	181.160	152.492	171.921
<i>Uitvoeringskosten</i>	522.411	547.240	471.041
	1.174.124	1.098.280	1.047.890
Achterban ondersteuning			
<i>Lokale activiteiten</i>	93.358	50.018	105.974
<i>Jongeren</i>	64.062	42.654	0
<i>Uitvoeringskosten</i>	594.994	663.348	595.511
	752.414	756.020	701.485
Campagnes en projecten binnenland			
<i>Nog te verdelen activiteitengeld</i>	0	510.000	0
<i>Campagne giftige stoffen</i>	6.844	20.604	11.712
<i>Campagne energie & klimaat</i>	92.136	113.739	66.336
<i>Campagne verkeer & vervoer</i>	259.042	149.522	509.364
<i>Campagne ruimte & landschap</i>	277.096	174.476	91.922
<i>Campagne landbouw & voedsel</i>	195.895	135.937	92.883
<i>Campagne globalisering & milieu</i>	317.443	361.409	297.840
<i>Totaal overige projecten</i>	54.189	68.797	62.684
<i>Uitvoeringskosten</i>	2.234.999	2.621.107	2.264.976
	3.437.644	4.155.591	3.397.717
Projecten buitenland			
<i>Diverse projecten</i>	401.671	0	141.523
<i>Uitvoeringskosten</i>	175.530	0	102.855
	577.201	0	244.378
Totaal besteed aan doelstelling	5.941.383	6.009.891	5.391.470
Overschot	156.834	-41.500	101.907
	6.098.217	5.968.391	5.493.377

Resultaatbestemming

	werkelijk 2004	begroot 2004	werkelijk 2003
Mutatie algemene reserve	43.106	-41.500	57.612
Fonds activa bedrijfsvoering	-30.765	0	-12.047
Fonds activa doelstelling	5.000	0	0
Bestemmingsreserves bestuur	139.493	0	56.342
	156.834	-41.500	101.907

Uitvoeringskosten eigen organisatie

		werkelijk 2004	begroot 2004	werkelijk 2003
Salariskosten vereniging	83,4%			
Salariskosten		2.213.776	2.445.976	2.249.023
Sociale - en pensioenlasten		684.646	664.725	526.202
Overige personeelskosten		168.308	258.515	201.556
		<u>3.066.730</u>	<u>3.369.216</u>	<u>2.976.781</u>
Huisvestings- en kantoorkosten	12,8%			
Huisvestingskosten		223.897	220.959	216.263
Kantoorkosten		245.201	260.409	216.192
		<u>469.098</u>	<u>481.368</u>	<u>432.455</u>
Bestuur- en verenigingskosten	3,9%			
Bestuurskosten		3.880	13.000	2.605
Verenigingskosten		138.086	124.465	156.344
		<u>141.966</u>	<u>137.465</u>	<u>158.949</u>
Totaal uitvoeringskosten		3.677.794	3.988.049	3.568.185

De uitvoeringskosten worden verdeeld op basis van het aantal betaalde FTE's voor de diverse doelstellingen. Een FTE is het begrip voor een mensjaar met een volledige werkweek van 37,5 uur.

Doelstelling	A	B	C	D	eigen werving	totaal
Salariskosten vereniging	435.612	496.136	1.863.655	146.366	124.961	3.066.730
Huisvestings- en kantoorkosten	66.633	75.891	285.071	22.389	19.115	469.098
Bestuur- en verenigingskosten	20.165	22.967	86.273	6.776	5.785	141.966
Totaal uitvoeringskosten	522.411	594.994	2.234.999	175.530	149.860	3.677.794
Aantal fte's per doelstelling	6,58	7,5	28,17	2,21	1,89	46,35

A = voorlichting en kennisvergaring B = achterban ondersteuning
C = campagnes en projecten binnenland D = projecten buitenland

Gemiddeld aantal personeelsleden (in fte)

	werkelijk 2004	begroot 2004	werkelijk 2003
Betaald	70,4	66,6	68,5
Overig	7,2	6,6	8,9
Bezoldiging directie	79.358		110.838

De bestuurders waren, zowel in 2004 als in 2003, onbezoldigd actief. Er zijn, zowel in 2004 als in 2003, geen leningen, voorschotten of garanties verstrekt aan bestuurders en directie. De kosten voor de bezoldiging van de directie liggen in 2004 lager dan in 2003, omdat de directie in 2004 uit 2 personen bestond en in 2003 uit 3 personen. De kosten zijn nu inclusief sociale en pensioenlasten.

Grondslagen van waardering en resultaatbepaling

Alle genoemde bedragen in deze jaarrekening betreffen euro's. De jaarrekening van Milieudefensie bestaat uit de cijfers van Milieudefensie, de lokale groepen van Milieudefensie en de Stichting Uitgeverij Milieudefensie.

Materiële vaste activa benodigd voor de bedrijfsvoering

De materiële vaste activa worden gewaardeerd op aanschafwaarde onder aftrek van afschrijvingen die zijn gebaseerd op de geschatte economische levensduur. De afschrijvingen bedragen een vast percentage van de aanschaffingswaarde.

Inventaris	20%
Inrichting	20%
Hardware/software	33% , respectievelijk 25%

Materiële vaste activa in het kader van de doelstelling

In het kader van de doelstelling zijn drie stukken grond aangekocht. De grond wordt gewaardeerd tegen aanschafwaarde. De huidige grond van het Bulderbos is geschonken aan Milieudefensie en staat voor een waarde nul op de balans. Er wordt niet afgeschreven op de grond.

Beleggingen

Alle beleggingen worden gewaardeerd tegen marktwaarde en het resultaat wordt apart getoond.

Vorraden

De voorraden worden gewaardeerd tegen inkoopprijs.

Kortlopende vorderingen

De kortlopende vorderingen worden gewaardeerd op nominale waarde onder aftrek van een voorziening van oninbaar geachte vorderingen.

Liquide middelen

De liquide middelen worden gewaardeerd op nominale waarde.

Vrij besteedbaar vermogen

De Algemene reserve is opgebouwd uit het exploitatiesaldo van de voorgaande jaren plus de verandering van het laatste jaar en de veranderingen in de Fondsen activa bedrijfsvoering en activa doelstelling. De Bestemmingsreserves worden door het bestuur bepaald.

Vastgelegd vermogen

Het Fonds activa bedrijfsvoering is het vermogen dat nodig is om de materiële vaste activa te financieren. Het Fonds activa doelstelling geeft de waarde weer van die activa, die in het kader van specifieke activiteiten gekocht zijn.

Voorzieningen

De voorzieningen zijn gewaardeerd tegen nominale waarde.

Kortlopende schulden

De kortlopende schulden worden gewaardeerd op nominale waarde.

Resultaat

Het resultaat wordt bepaald als het verschil tussen de aan het jaar toe te rekenen opbrengsten en de aan het jaar toe te rekenen kosten. Een uitzondering hierop vormt de bate die als bijdrage van de Nationale Postcode Loterij ontvangen wordt. Deze wordt genoten in het jaar van ontvangst. De giften worden verantwoord in het jaar van ontvangst. De contributies daarentegen worden verantwoord in het jaar waar ze betrekking op hebben. Subsidies worden in de periode waarop de toezegging betrekking heeft verantwoord. Baten uit nalatenschappen worden verantwoord in het boekjaar waarin de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld. Eventuele voorschotten worden in het boekjaar waarin ze worden ontvangen verantwoord.

Toelichting balans

Richtlijn FW-instellingen

Voor de opstelling en indeling van de jaarrekening is de Richtlijn Verslaggeving Fondsenwervende Instellingen gevolgd.

Activa

Materiële vaste activa benodigd voor de bedrijfsvoering

	Inventaris	Inrichting	Automatisering	Totaal
Aanschafwaarde 1-1-2004	104.931	65.643	242.329	412.903
<i>Investerings 2004</i>	8.998	0	40.477	49.475
<i>Desinvesteringen 2004</i>	-25.327	-6.512	-41.006	-72.845
Aanschafwaarde 31-12-2004	88.602	59.131	241.800	389.533
Cum. afschrijvingen 1-1-2004	73.268	52.317	119.527	245.112
<i>Afschrijvingen 2004</i>	14.023	5.325	60.892	80.240
<i>Desinvesteringen 2004</i>	-25.327	-6.512	-41.006	-72.845
Cum. afschrijvingen 31-12-2004	61.964	51.130	139.413	252.507
Boekwaarde 1-1-2004	31.663	13.326	122.802	167.791
<i>Saldo veranderingen 2004</i>	-5.025	-5.325	-20.415	-30.765
Boekwaarde 31-12-2004	26.638	8.001	102.387	137.026

De post desinvesteringen heeft betrekking op geheel afgeschreven kapitaalgoederen, die buiten gebruik zijn gesteld.

Materiële vaste activa in het kader van de doelstelling

In 2001 is een stuk grond bij Slijk-Ewijk in de Betuwe ('de Betuwse Bongerd') gekocht om het verzet tegen de aanleg van het Multimodaal Transport Centrum vorm te geven. De aanleg van het MTC lijkt niet door te gaan. Zo lang het nog niet tot definitief afstel gekomen is, houdt Milieudefensie deze grond in haar bezit. De waarde van de grond bedraagt € 56.723. Vereniging Bulderbos heeft in 2003 de grond van het Bulderbos aan Vereniging Milieudefensie geschonken. Milieudefensie behoudt de grond om de strategische ligging naast Schiphol en als politiek symbool. In 2004 is een derde stuk grond ('de Brabantse Broek') aangeschaft om te voorkomen dat er door dit gebied een snelweg wordt aangelegd. Belangstellenden kunnen participeren in de grond. De waarde van de grond bedraagt € 5.000.

Beleggingen

Triodos Groenfonds		
<i>Saldo 31-12-2003 ('02)</i>	10.773	10.773
<i>Waardeverandering 2004 ('03)</i>	387	0
Saldo 31-12-2004 ('03)	11.160	10.773
Aandelen		
<i>Saldo 31-12-2003 ('02)</i>	1.578	1.360
<i>Waardeverandering 2004 ('03)</i>	-111	218
Saldo 31-12-2004 ('03)	1.467	1.578
Saldo beleggingen	12.627	12.351

Het aantal participaties in het Triodos Groenfonds per 31 december 2004 bedraagt 189, evenals eind 2003. Vereniging Milieudefensie bezit enkele aandelen om op aandeelhoudersvergaderingen invloed uit te kunnen oefenen.

(vervolg toelichting balans)

Vorraden

Dit betreft de winkelvoorraad t-shirts en gerecycled papier. In 2003 betrof de voorraad de publicaties binnen de Stichting Uitgeverij Milieudefensie. Vanwege de incourantheid van de publicaties is deze voorraad in 2004 in zijn geheel afgeboekt (€ 800,-).

Kortlopende vorderingen	31-12-2004	31-12-2003
Debiteuren (inclusief subsidies)		
Debiteuren	64.663	59.955
Subsidies voor projecten		
Projectsubsidie 2001	0	14.727
Projectsubsidie 2002	0	19.508
Projectsubsidie 2003	76.023	662.167
Projectsubsidie 2004	303.336	0
Totaal projectsubsidies	<u>379.359</u>	<u>696.402</u>
Voorziening debiteuren	-54.462	-22.898
	389.560	733.459
Overige vorderingen		
Groepen vorderingen	1.433	603
Rekening-courant Reaal	11.585	34.699
Depotbedragen	34.486	33.617
Voorschotten personeel	4.450	4.250
Transitorische activa	<u>179.666</u>	<u>236.673</u>
	231.620	309.842
Liquide middelen		
Kas	120	280
SNS Bank	16.018	14.708
Postbank	423.260	416.624
Triodos Bank	52.447	49.930
A.S.N. Bank	<u>951.803</u>	<u>375.820</u>
	1.443.648	857.362

Alle liquide middelen zijn direct opeisbaar. De saldi van de ASN Bank en de Triodos Bank betreffen renterekeningen waarop 2% vergoed wordt. Het saldo bij de Postbank is opgebouwd uit een bedrijfsrekening en een plusrekening. De laatste levert 1% rente op. Het saldo van de SNS bank betreft een kredietrekening. Het rentepercentage bedraagt bij een positief saldo 1,5% en bij een negatief saldo 7%. Er is een kredietfaciliteit van € 90.756,-. In de liquide middelen is een bedrag van € 58.888,- opgenomen aan middelen afkomstig uit de lokale groepen en de Stichting Uitgeverij Milieudefensie.

Passiva

Vrij besteedbaar vermogen

Algemene Reserve		
Stand 31-12-2003 ('02)	294.433	236.821
Mutaties	<u>43.106</u>	<u>57.612</u>
Stand 31-12-2004 ('03)	337.539	294.433

In de Algemene Reserve zit Eigen Vermogen van de lokale groepen en de Stichting Uitgeverij Milieudefensie van totaal € 54.871.

Bestemmingsreserves door het bestuur bepaald

Reserve arbeidscontinuïteit		
Stand 31-12-2003 ('02)	258.883	232.541
Mutaties	<u>24.493</u>	<u>26.342</u>
Stand 31-12-2004 ('03)	283.376	258.883

De Reserve arbeidscontinuïteit bevat de geschatte te betalen kosten in geval van gedwongen afvloeiing van een deel van de personeelsleden. De mutatie vloeit voort uit een herberekening per 31-12-2004.

(vervolg toelichting balans)

Reserve organisatie ontwikkeling

Stand 31-12-2003 ('02)	120.000	90.000
Mutaties	115.000	30.000
Stand 31-12-2004 ('03)	235.000	120.000

De reserve is bedoeld om de kosten te financieren van de geplande verhuizing eind 2005.

De Reserve juridische procedures is bestemd om kosten te dekken die ontstaan door het aanspannen van procedures rond milieuvergunningen en bedraagt € 10.000.

De Reserve klimgroep is gevormd om bij inbeslagname snel nieuw materiaal te kunnen aanschaffen en bedraagt € 5.000.

De Reserve proceskosten is bestemd voor juridische procedures die het gevolg kunnen zijn van activiteiten van Milieudefensie en bedraagt € 15.000.

Totaal Bestemmingsreserves door het bestuur bepaald	548.376	408.883
--	----------------	----------------

Vastgelegd Vermogen

Fonds Activa bedrijfsvoering

Stand 31-12-2003 ('02)	167.791	179.838
Mutaties	-30.765	-12.047
Stand 31-12-2004 ('03)	137.026	167.791

In het fonds activa bedrijfsvoering is dat deel van het vermogen opgenomen, dat nodig is om de materiële vaste activa te financieren.

Fonds Activa doelstelling

Stand 31-12-2003 ('02)	56.723	56.723
Mutaties	5.000	0
Stand 31-12-2004 ('03)	61.723	56.723

In het fonds activa doelstelling zijn de drie grondaankopen opgenomen.

Voorzieningen

Voorziening afvloeiing medewerkers

Stand 31-12-2003 ('02)	55.071	58.750
Mutaties	8.043	-3.679
Stand 31-12-2004 ('03)	63.114	55.071

De voorziening voor afvloeiing medewerkers omvat de salariskosten van medewerkers voor wie de dekking van hun salariskosten uit bestaande middelen onzeker is.

Kortlopende Schulden

	31-12-2004	31-12-2003
Overige kortlopende schulden		
Vooruit ontvangen subsidies	271.045	198.095
Terug te betalen subsidie	0	12.211
Te betalen vakantiegeld/dagen	208.245	180.865
Transitorische passiva	191.930	245.721
	671.220	636.892

Belastingen en sociale Premies

Loonbelasting	39.048	36.496
Omzetbelasting	0	661
Bedrijfsvereniging	6.234	4.566
	45.282	41.723

(vervolg toelichting balans)

Niet uit de Balans blijvende verplichtingen

Door de SNS Bank zijn ten behoeve van Vereniging Milieudefensie huurgaranties van totaal € 35.849,- afgegeven aan de AMEV-Vastgoed Beheer N.V. te Utrecht. De huurverplichting loopt tot 1 januari 2006 en bedraagt € 124.096,-.

Toelichting Beschikbaar voor doelstellingen

Het aantal leden is ten opzichte van 2003 afgenomen naar 29.191 (2003: 29.759) Het aantal donateurs is in 2004 gestegen naar 45.591 (2003: 39.850) De totale betalende achterban bestaat eind 2004 uit 75.000 personen (eind 2003: 70.000 personen)

Kosten eigen leden en fondsenwerving

	werkelijk 2004	begroot 2004	werkelijk 2003
Mailingen	58.630	0	64.181
Externe werving	249.683	0	179.848
Overig	42.331	0	34.471
	<u>350.644</u>	<u>366.903</u>	<u>278.500</u>

De wervingskosten bestaan voornamelijk uit kosten voor de opmaak, het drukken en verzenden van mailingen naar de diverse doelgroepen. Het wervingspercentage (in % baten van eigen fondsenwerving) bedraagt over 2004 afgerond 22,2 % en ligt daarmee iets boven het % van 2003 (21,0%).

Baten uit verkoop artikelen

Netto omzet	27.300	0	0
Kostprijs	<u>-27.007</u>	<u>0</u>	<u>0</u>
Bruto winst	293	0	0

Aandeel in acties van derden

Onder aandeel in acties van derden worden de ontvangen bijdragen uit nationale loterijen en andere fondsenwervende instellingen verantwoord. Milieudefensie ontvangt in dit kader een bijdrage van de Nationale Postcode Loterij. Er zijn geen directe verwervingskosten voor deze bijdrage gemaakt. In 2004 is een nabetaling van de actie Coins for Care als opbrengst verantwoord.

Subsidies overheden e.a.	2.634.072	2.393.368	2.245.087
Bijdragen aan projecten	<u>211.797</u>	<u>324.095</u>	<u>158.367</u>
	2.845.869	2.717.463	2.403.454

Specificatie subsidies 2004

Min. VROM programmasubsidies	551.251
Min. VROM projectsubsidies	786.335
DGIS	733.871
NOVIB	102.500
HIVOS	101.310
VSF fonds	90.643
Ministerie V & W	75.000
NCDO	39.167
Provincie Gelderland	37.500
Diversen	116.495
	<u>2.634.072</u>

Specificatie projectsubsidies VROM

Campagne giftige stoffen	37.845
Campagne energie & klimaat	80.000
Campagne verkeer & vervoer	244.829
Campagne ruimte & landschap	71.500
Campagne landbouw & voedsel	48.606
Campagne globalisering & milieu	213.878
Totaal overige projecten	<u>89.677</u>

De programmasubsidie wordt door VROM voor 3 jaar (2003-2005) gegeven. Deze subsidie is erop gericht de educatieve en communicatieve kant binnen de campagnes te versterken met als doel een groter draagvlak in de samenleving voor de gekozen milieuthema's te bewerkstelligen. Uit deze subsidie worden ook jongeren activiteiten ontwikkeld. Milieudefensie heeft een drie-jarige overeenkomst met DGIS voor de financiering van een samenwerkings-programma met WNF en IUCN, dat gericht is op de relatie tussen milieubeheer en armoedebestrijding.

(vervolg toelichting fondsenwerving)

Resultaat beleggingen	werkelijk 2004	begroot 2004	werkelijk 2003
<i>Triodos Groenfonds</i>	387	0	0
<i>Aandelen</i>	-111	0	218
	<hr/> 276	<hr/> 0	<hr/> 218
Overige baten en lasten			
Baten			
<i>Financiële baten en lasten</i>	23.552	35.000	29.615
<i>Overige baten en lasten</i>	-4.895	-25.000	-3.184
	<hr/> 18.657	<hr/> 10.000	<hr/> 26.431
Lasten			
<i>Mutatie voorziening debiteuren</i>	-31.564	-10.000	-20.368
	-12.907	0	6.063

Toelichting besteding aan doelstellingen

Voorlichting en kennisvergaring

Onder deze doelstelling worden de kosten van die afdelingen getoond, die zich bezighouden met dienstverlening dan wel productie van publicaties ten behoeve van leden en donateurs. Milieudefensie geeft 10 maal per jaar een blad uit voor haar leden/abonnees. De advertentie opbrengsten zijn rechtstreeks in mindering gebracht op de kosten van het blad. Door deze opbrengsten kan het blad goedkoper geproduceerd worden. De advertentie opbrengsten bedroegen in 2004: € 36.979 (in 2003: € 26.996).

Achterban ondersteuning

Milieudefensie telt ruim honderd lokale afdelingen, die vrijwel geheel bestaan uit vrijwilligers. Vanuit het landelijk bureau worden deze groepen zo goed mogelijk ondersteund. Daarnaast probeert de afdeling Netwerk een verbinding te leggen vanuit de campagnes naar de lokale groepen. Sinds 2000 worden er ook activiteiten ontwikkeld, die zich specifiek op jongeren richten.

Campagnes en projecten binnenland

Hieronder zijn alle kosten vervat, die voor de campagnes gemaakt zijn. Het betreft de campagne teams giftige & gevaarlijke stoffen, energie & klimaat, verkeer & vervoer, ruimte & landschap, landbouw & voedsel en globalisering & milieu. Onder overige projecten worden de kosten van twee permanente werkeenheden verantwoord (pers & publiciteit en activiteitenteam).

Projecten buitenland

Onder Projecten buitenland worden verstaan samenwerkingsverbanden met verwante organisaties in den vreemde waarvoor de inkomsten, waaronder subsidies, gezamenlijk gegenereerd worden en zodanig doorgesluisd dat de beoogde activiteiten daar kunnen plaatsvinden waar zij het meest geëigend geacht worden. In 2004 handelt het om het project Nature and Poverty, gefinancierd door DGIS. Binnen dit project wordt aangetoond, dat behoud van natuurlijke hulpbronnen en het verminderen van armoede hand in hand kunnen gaan. Het project bestaat uit een samenwerkingsverband met IUCN, WNF, Milieudefensie en de aan deze drie organisaties gelieerde zuidelijke groepen.

Toelichting uitvoeringskosten eigen organisatie

Personeelskosten	werkelijk 2004	begroot 2004	werkelijk 2003
<i>Salarissen</i>	2.236.329	2.445.976	2.261.074
<i>Ontvangen zwangerschapsgeld</i>	-22.553	0	-12.051
	<u>2.213.776</u>	<u>2.445.976</u>	<u>2.249.023</u>

Overige personeelskosten

Onder overige personeelskosten worden de kosten voor woon- werkverkeer personeel, de kosten voor kinderopvang, opleidingskosten, lunch kosten en de kosten voor werving verstaan. Daarnaast zijn ook de kosten voor de ondernemingsraad en de kosten voor personele verzekeringen hierin opgenomen.

Huisvestingskosten

<i>Huur en energie</i>	209.618	196.515	184.697
<i>Onderhoud en huishoudelijkekosten</i>	14.279	24.444	31.566
	<u>223.897</u>	<u>220.959</u>	<u>216.263</u>

Kantoorkosten

<i>Kantoorkosten</i>	164.961	164.622	138.490
<i>Afschrijvingen</i>	80.240	95.787	77.702
	<u>245.201</u>	<u>260.409</u>	<u>216.192</u>

Bestuurskosten

<i>Bestuurskosten</i>	3.880	13.000	2.605
	<u>3.880</u>	<u>13.000</u>	<u>2.605</u>

Verenigingskosten

<i>Bijdragen aan derden</i>	57.127	42.000	44.582
<i>Accountants/advies kosten</i>	37.640	33.000	40.505
<i>Directie</i>	2.623	27.500	3.709
<i>Schenkingsrecht</i>	5.232	0	3.294
<i>Algemene Leden Vergadering</i>	11.384	17.165	39.461
<i>Diskussie & beleidsdagen</i>	19.257	4.800	17.941
<i>Jaarverslag</i>	4.823	0	6.852
	<u>138.086</u>	<u>124.465</u>	<u>156.344</u>

Onder bijdragen aan derden staan de giften dan wel contributies/lidmaatschappen aan andere organisaties verantwoord.

Verschillenanalyse met de begroting

Beschikbaar voor doelstelling

	werkelijk 2004	begroot 2004	verschil
Baten uit eigen fondsenwerving			
<i>Contributies</i>	598.137	602.000	-3.863
<i>Donaties, giften en schenkingen</i>	1.646.282	1.672.185	-25.903
<i>Nalatenschappen</i>	13.895	0	13.895
	<u>2.258.314</u>	<u>2.274.185</u>	<u>-15.871</u>

De contributies en giften liggen dicht bij het niveau van de begroting. Of er nalatenschappen gaan binnenkomen in een jaar is altijd moeilijk te voorzien en was derhalve op nul begroot.

(vervolg verschillenanalyse met de begroting)

Kosten eigen leden- en fondsenwerving

	werkelijk 2004	begroot 2004	verschil
Wervingskosten	350.644	366.903	-16.259
Uitvoeringskosten	149.860	156.354	-6.494
	<u>500.504</u>	<u>523.257</u>	<u>-22.753</u>

De kosten voor eigen leden- en fondsenwerving liggen iets lager dan begroot door lagere mailingkosten voor het wervingsprogramma.

Aandeel in acties van derden

Nationale Postcode Loterij	1.500.000	1.500.000	0
Coins for Care	6.876	0	6.876
	<u>1.506.876</u>	<u>1.500.000</u>	<u>6.876</u>

Subsidies overheden en anderen

2.845.869	2.717.463	128.406
-----------	-----------	---------

De subsidie-inkomsten zijn hoger dan begroot. Bij het opstellen van de begroting blijft het moeilijk een goede inschatting te maken van welke aanvragen gehonoreerd zullen worden.

Overige baten en Lasten	-12.907	0	-12.907
--------------------------------	---------	---	---------

De overige baten en lasten bestaan uit de volgende posten die per saldo als o begroot waren. Begroot waren: voor de financiële baten en lasten een renteopbrengst van € 35.000,- en een last van € 25.000,- bij de overige baten en lasten, terwijl de voorziening debiteuren met € 10.000,- verhoogd zou moeten worden. De rente inkomsten vielen echter € 11.448,- lager uit dan begroot. De overige baten en lasten kwamen uit op een verlies van € 4.895,-. De voorziening debiteuren is met € 31.564,- aangevuld. Dit leidt tot een totaal saldo van € 12.907,- negatief.

Besteding aan doelstellingen

Voorlichting en kennisvergaring

Servicelijn en ledenadministratie	470.553	398.548	72.005
Maandblad en donateurskrant	181.160	152.492	28.668
Uitvoeringskosten	522.411	547.240	-24.829
	<u>1.174.124</u>	<u>1.098.280</u>	<u>75.844</u>

De kosten van de servicelijn vallen hoger uit dan begroot doordat er meer voorlichtende activiteiten gedaan zijn. Met de toename van het aantal donateurs strijgen ook de kosten bij de servicelijn.

Achterban ondersteuning

Lokale activiteiten	93.358	50.018	43.340
Jongeren	64.062	42.654	21.408
Uitvoeringskosten	594.994	663.348	-68.353
	<u>752.414</u>	<u>756.020</u>	<u>-3.605</u>

Campagnes en projecten binnenland

Nog te verdelen activiteitengeld	0	510.000	-510.000
Campagne giftige stoffen	6.844	20.604	-13.760
Campagne energie & klimaat	92.136	113.739	-21.603
Campagne verkeer & vervoer	259.042	149.522	109.520
Campagne ruimte & landschap	277.096	174.476	102.620
Campagne landbouw & voedsel	195.895	135.937	59.958
Campagne globalisering & milieu	317.443	361.409	-43.966
Totaal overige projecten	54.189	68.797	-14.608
Uitvoeringskosten	2.234.999	2.621.107	-386.108
	<u>3.437.644</u>	<u>4.155.591</u>	<u>-717.947</u>

(vervolg verschillenanalyse met de begroting)

In de begroting is het nog te verdelen activiteitengeld niet toegedeeld aan de campagnes. De campagneteams Ruimte en Landschap en Landbouw en Voedsel hebben meer geld uitgegeven dan begroot in verband met de toekenning van extra gelden voor de projecten 'Hollandse Hartstocht' en 'Gif op voedsel'. De campagne Globalisering en Milieu heeft een buitenlandproject gehad. De kosten hiervan zijn opgenomen onder projecten buitenland terwijl dit in de begroting is opgenomen onder campagnes en projecten binnenland. Ook aan de campagne Verkeer zijn extra gelden toegekend uit de algemene middelen; daarnaast hebben zij meer gelden binnengehaald, waardoor extra activiteiten ontplooid konden worden.

Projecten buitenland	werkelijk 2004	begroot 2004	verschil
Diverse projecten	401.671	0	401.671
Uitvoeringskosten	175.530	0	175.530
	<u>577.201</u>	<u>0</u>	<u>577.201</u>

In de begroting is projecten buitenland opgenomen onder campagne globalisering & milieu. Het handelt hier om het project Nature and Poverty.

Uitvoeringskosten eigen organisatie

Salariskosten vereniging

Salariskosten	2.898.422	3.110.701	-212.279
Overige personeelskosten	168.308	258.515	-90.207
	<u>3.066.730</u>	<u>3.369.216</u>	<u>-302.486</u>

Huisvestings- en kantoorkosten

Huisvestingskosten	223.897	220.959	2.938
Kantoorkosten	245.201	260.409	-15.208
	<u>469.098</u>	<u>481.368</u>	<u>-12.270</u>

Bestuur- en verenigingskosten

Bestuurskosten	3.880	13.000	-9.120
Verenigingskosten	138.086	124.465	13.621
	<u>141.966</u>	<u>137.465</u>	<u>4.501</u>

Totaal uitvoeringskosten	3.677.794	3.988.049	-310.255
---------------------------------	------------------	------------------	-----------------

Opvallend is dat de salariskosten lager uitvallen dan begroot, ondanks het feit dat er over 2004 meer fte in dienst was dan begroot. Dit is te wijten aan meer ziekte waarvoor een verzekering dekking geeft. De post Overige personeelskosten wijkt sterk af van de begroting, omdat een aantal hierin opgenomen kosten lager uitvallen. Zo vallen respectievelijk de kosten voor de toevoeging aan de afvloeiingsvoorziening € 36.000,- de post kinderopvang € 23.000,- en de post opleidingen € 32.000,- lager uit.

Accountantsverklaring

Opdracht

Wij hebben de in dit verslag op pagina 32 tot en met 43 opgenomen jaarrekening 2004 van de Vereniging Milieudefensie te Amsterdam gecontroleerd. De jaarrekening is opgesteld onder verantwoordelijkheid van het bestuur van de vereniging. Het is onze verantwoordelijkheid een accountantsverklaring inzake de jaarrekening te verstrekken.

Werkzaamheden

Onze controle is verricht overeenkomstig in Nederland algemeen aanvaarde richtlijnen met betrekking tot controleopdrachten. Volgens deze richtlijnen dient onze controle zodanig te worden gepland en uitgevoerd, dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de jaarrekening geen onjuistheden van materieel belang bevat. Een controle omvat onder meer een onderzoek door middel van deelwaarnemingen van informatie ter onderbouwing van de bedragen en de toelichtingen in de jaarrekening. Tevens omvat een controle een beoordeling van de grondslagen voor financiële verslaggeving die bij het opmaken van de jaarrekening zijn toegepast en van belangrijke schattingen die het bestuur van de vereniging daarbij heeft gemaakt, alsmede een evaluatie van het algehele beeld van de jaarrekening. Wij zijn van mening dat onze controle een deugdelijke grondslag vormt voor ons oordeel.

Oordeel

Wij zijn van oordeel dat de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de grootte en de samenstelling van het vermogen op 31 december 2004 en van het resultaat over het boekjaar 2004 in overeenstemming met in Nederland algemeen aanvaarde grondslagen voor financiële verslaggeving en voldoet aan de Richtlijn Fondsenwervende Instellingen.

Amsterdam, 9 mei 2005

Dubois & Co. Registeraccountants

M. Karman

Colofon

Met bijdragen van:

Jim Klingers, Mieke van Tankeren,
Mara Werkman e.a.

Eindredactie: Victor van den Belt

Vormgeving: Eric Mels, Hoorn

Foto omslag: Michiel Wijnbergh

Druk: 't Venhuis, Hem

Gedrukt op 100% gerecycled papier

© juni 2005, Milieudefensie, Amsterdam

Milieudefensie –

Friends of the Earth Netherlands

Bezoekadres: Damrak 26 Amsterdam

Postadres:

Postbus 19199, 1000 GD Amsterdam

Servicelijn: 020 6262 620

Fax: 020 5507 310

Jongerenorganisatie JMA: 020 5507 436

E-mail: service@milieudefensie.nl

Internet: www.milieudefensie.nl

De activiteiten van Milieudefensie worden mede mogelijk gemaakt door de Nationale Postcodeloterij.

